

DESCOPERIRI COȚOFENI INEDITE DE LA BOCȘA MONTANA — „COLȚAN“ (JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN)

În anul 1979, Muzeul de istorie al județului Caraș-Severin a intrat — printr-un act de donație — în posesia unei bogate colecții particulare, aparținând cetățeanului Czunya Gheorghe din Reșița. Alături de minerale și roci conținând fosile, respectiva colecție conținea și o mare cantitate de material arheologic caracteristic pentru cultura Coțofeni, recoltat în urma unor repetate cercetări de suprafață efectuate în perimetrul dealului Colțan, de lângă Bocșa Montană.

Situată la sud-est de această localitate, stațiunea Coțofeni de pe Dealul Colțan reprezintă unul dintre monumentele cele mai importante ale acestei culturi, nu numai din Banat ci și din întreaga sa arie de răspândire. În decursul anilor, această tipică așezare de înălțime a culturii Coțofeni a făcut obiectul mai multor campanii de săpături arheologice și cercetări de suprafață. În urma acestora au fost scoase la iveală cantități impresionante de vestigii ale culturii materiale și spirituale, care ilustrează o deosebită intensitate de locuire a acestui punct în perioada de tranziție spre epoca bronzului, și care se păstrau — sau sînt încă păstrate — în colecțiile mai multor instituții muzeale din țară și de peste hotare¹. Drept urmare, descoperirile de aici au fost menționate încă de timpuriu în literatura de specialitate. După cît se pare, primele semnalări datează încă de la sfîrșitul secolului trecut și se datorează geologului maghiar Gy. Halavács². Informațiile acestuia vor fi preluate ulterior în lucrările lui B. Milleker³ și în repertoriul lui M. Roska⁴, discuția asupra acestui material fiind reluată de către L. Franz, care — publicînd noi descoperiri de la Bocșa — „Colțan“ — le consideră tributare unor „influențe nordice“⁵.

¹ Muzeul național din Budapesta, Institutul de preistorie din Viena, Muzeul Banatului din Timișoara și Muzeul de istorie al județului Caraș-Severin din Reșița.

² Gy. Halavács, *A német-bogsáni őskori leletekről*, în *ArchÉrt*, 7, 1887, p. 49—52.

³ B. Milleker, *Délmagyarország régiségleletei*, Timișoara, I, p. 21—26.

⁴ M. Roska, *Az aeneolithikum Kolozskorpádi I. jellegű emlékei Erdélyben*, în *Közlemények*, I, Cluj, 1941, pct. 216; Idem, *Erdély régészeti repertoriuma. I. Őskor* (Thesaurus antiquitatum Transilvanicarum, Tom I, Praehistorica), Cluj, 1942, p. 204, nr. 107.

⁵ L. Franz, *Funde aus dem Banat*, în *WPZ*, XIII, (1925) 1926, p. 92, 91—95, 96.

Într-o serie de alte lucrări, materialele arheologice descoperite în cadrul acestei așezări au fost considerate pe rînd, fie de tip Kostolac⁶, fie de tip Baden⁷.

În perioada post-belică, la Bocșa Montană — „Colțan“ au fost efectuate săpături sistematice de către un colectiv de arheologi români de la muzeele din Timișoara și Reșița⁸, documentația asupra acestei stațiuni sporind mult și printr-o serie de alte cercetări de suprafață⁹. Concomitent, cea mai mare parte a Banatului este integrată în aria de răspîndire a culturii Coțofeni¹⁰, descoperirile efectuate în așezarea de care ne ocupăm aici fiind puse în legătură cu alte materiale din zonă și atribuite acestei culturi¹¹. De asemenea, ele au fost prezentate și analizate pe larg de către P. Roman, în monografia sa dedicată culturii Coțofeni¹². Cele mai recente referiri la materiale descoperite în acest punct au fost făcute într-un studiu dedicat analizei comparative a stațiunilor Coțofeni de pe teritoriul județului Caraș-Severin¹³.

Desigur că, în condițiile în care descoperirile de pe dealul Colțan au constituit obiectul atîtor preocupări, lucrarea noastră nu își mai propune o rediscutare amănunțită a problemelor de componentă culturală și încadrare cronologică pe care acestea le ilustrează. Motivul esențial care ne-a determinat să încercăm această prezentare generală a materialului arheologic din colecția Czunya ține de faptul că dealul Colțan a constituit multă vreme principalul front de lucru al unei cariere de piatră

⁶ Vl. Milojević, *Funde der Kostolacer Kultur un der Sammlung der Vorgeschichtlichen Seminars in Marburg/Lahn*, în *PZ*, 34/35, (1949/1950) 1953, p. 151—158; V. Boroneanț, *Cultura Kostolac de la Cuina Turcului*, în *SCIV*, 17, 1966, 2, p. 349.

⁷ J. Banner, *Die Pécelér Kultur*, în *ArchHung*, S. N. XXXV, 1956, p. 137. Pe această bază, în hărțile publicate inițial de D. Berciu, cultura Baden ocupa întregul Banat (cf. D. Berciu, în *IstRom*, I, pl. VIII; Idem, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1961, pl. 3).

⁸ Din colectiv au făcut parte M. Moga, O. Răuț și Gh. Lazarovici. Materialele rezultate în urma acestor cercetări se află în muzeele din Timișoara și Reșița.

⁹ Informații primite de la colegii Dana Bălănescu și Ștefan Cădăriu, ambii de la Muzeul județean de istorie din Reșița, care au efectuat aceste cercetări în anii 1970, 1972, 1975. Materialul descoperit se află la Muzeul județean din Reșița.

¹⁰ D. Berciu, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, București, 1966, p. 134; C. Müller, *Cercetări arheologice la Smida Veche*, în *Apulum*, V, 1965, p. 541—546.

¹¹ S. Morintz, P. Roman, *Über die Übergangsperiode vom Äneolithikum zum Bronzezeit in Rumänien*, în *Symposium Baden*, (1969) 1973, p. 276—285; R. Petroszky, *Contribuții la repertoriul arheologic al localităților județului Caraș-Severin, din paleolitic pînă în secolul al V-lea î.e.n.*, în *Banatica*, II, 1973, p. 388—390, pct. 2; Șt. Cădăriu, *Două așezări Coțofeni în hotarul orașului Bocșa (jud. Caraș-Severin)*, în *Tibiscus* (istorie-arheologie), III, 1974, p. 79; P. Roman, *Kontakte der Coțofeni-Kultur mit den Baden-Kostolac-und Vučedol-Kulturen im Western Rumänien*, în *Istraživanja*, 5, Novi Sad, 1976, Taf. I, pct. 16; Idem, *Noțiunea de „cultură Kostolac“*, în *SCIVA*, 28, 1977, 3, p. 421—422 și notele 16, 24, 27.

¹² P. Roman, *Cultura Coțofeni*, București, 1976, p. 9—11, 43—49, 54, p. 80, nr. 8 și planșele 8/9, 23, 28, 28; 11/1,2, 15/1,2, 8, 9, 10; 17/11; 26/3, 9, 11—13; 29/4; 36/11, 19; 39/1; 43/6; 8, 10; 51/15; 52/10, 12—14, 19, 23, 30;

¹³ R. Petroszky, Șt. Cădăriu, *Așezări ale culturii Coțofeni în județul Caraș-Severin*, în *Banatica*, V, 1979, p. 47, 66, 63 și anexe I și II (p. 67—68).

prin lucrările căreia stațiunea Coțofeni din acest punct a fost total distrusă. Drept urmare, este foarte probabil ca obiectele ilustrate în cadrul acestei lucrări să constituie publicarea ultimului lot masiv de descoperiri Coțofeni de la Bocșa Montană — „Colțan“. Și, ținând cont de împrejurarea fericită că — spre lauda sa — colecționarul nu a căutat să selecteze numai acele materiale care i s-ar fi putut părea mai spectaculoase, putem prezenta în rîndurile care urmează o gamă destul de variată de obiecte, în speranța că ele vor putea contribui la realizarea unei imagini mai complete a acestei importante stațiuni.

Descrierea materialului arheologic

Cea mai mare parte a inventarului arheologic cuprins în cadrul colecției este compus, după cum e și firesc, din fragmente ceramice care au aparținut unor vase de diverse tipuri. Alături de acestea, se fac remarcate însă și o serie de piese mai deosebite, realizate din lut ars, piatră, cupru, os și corn.

I. *Ceramica* este bogat reprezentată printr-un mare număr de fragmente provenind de la diversele părți componente ale vaselor. Acestea aparțin atît categoriei fine și semifine cît și celei mai grosiere, de uz comun. Marea majoritate a fragmentelor din ambele categorii sînt bine arse, multe dintre ele prezentînd și urme evidente de arsură secundară.

Cele din categoria grosieră au, cel mai adesea, o culoare brună sau diverse nuanțe ale acesteia (brun-cărămiziu, brun-gălbuie și brun-neagră), mai rar neagră. Multe dintre fragmentele care fac parte din lotul cercetat prezintă diferențe coloristice între pereții interiori și cei exteriori, avînd — în general — nuanțe mai deschise în interior și mai închise la exterior (de exemplu: brun-negre în interior și negru la exterior, brune în interior și brun-negre la exterior, brun-galbene în interior și brune la exterior, etc.). Frecvent, pasta conține ca degresant pietricele mărunte, nisip grosier, mică stacoică pisată.

Dintre formele care au putut fi recunoscute, prin reconstituire grafică sau pe baza profilului fragmentelor cercetate, se face remarcată în primul rînd oala cu corp bombat — alungit și gît cilindric sau arcuit spre exterior (Pl. I—V, VI/3—8; VII/1, 3; VIII/2—5; IX/4—5). Alături de acestea, mai putem menționa vasele cu aspect piriform, unele prevăzute cu toarte care porneau din buză (Pl. VIII/1), castroanele cu pereții arcuiți, buza dreaptă sau ușor arcuită spre interior (Pl. VI/1—2; IX/1—3) cît și cele tronconice cu buza arcuită spre exterior (Pl. VII/2).

O simplă trecere în revistă a decorului ne arată o preponderență cît se poate de netă a motivelor realizate cu ajutorul inciziilor dispuse vertical sau oblic pe corpul și gîtul vaselor (Pl. I/1—2, 4—6; II/3—4, 6—8; III/2—7, 9—10; IV/3, 5, 7, 8, 12—15; V/2—5, 7, 9—10; VI/4—8; VII;

VIII/1, 4—5; IX/3—5). Inciziile sînt fie neorganizate (Pl. II/7; III/3, 7; V/4, 6; VII/1, 3; VIII/1, 4—5), fie organizate în linii paralele verticale și oblice, în rețea (Pl. II/2, 5; IV/1, 4, 6, 11; VIII/3, IX/2), în alternanță de linii oblice formînd un fel de triunghiuri (Pl. I/6; II/1, 8; III/2, 4, 6, 9; IV/8, 12, 14—15; V/3; VI/6, 8; IX/5), în formă de „brăduț“ (Pl. I/3; III/8; IV/9—10; VI/3) sau motivul așa numit al „scheletului de pește“ (Pl. IX/1). În unele cazuri, liniile paralele, incizate vertical, sînt asociate — în partea inferioară a vasului — cu barbotină neorganizată (Pl. IV/5, 7), în timp ce altele suprapun un decor format din benzi incizate lipite una de alta, ce par a fi fost realizate cu un instrument asemănător piaptănu-lui (Pl. IV/2—3). De altfel, acest ultim tip de decor anunță o modalitate ornamentală ce va lua o mare dezvoltare pe ceramica uzuală a culturilor epocii bronzului din zonele carpato-dunărene. Impresiunile semilunare (Pl. IX/3), creștăturile oblice de pe buze (Pl. V/3—4, 9; VI/4—5; VII/2; VIII/5; IX/4—5), inciziile scurte (Pl. VIII/2), împunsăturile succesive mai late (Pl. IV/14; V/1) dispuse în șiruri orizontale, proeminențele și briurile în relief, simple (Pl. VI/1—2; VII/1; IX/4), dar și mai frecvent alveolate (Pl. V/1—2, 5, 7—8, 10; VI/3, 5, 7; VII/3; VIII/3; IX/5) întregesc repertoriul decorativ al acestui gen de ceramică. Un fragment (Pl. VIII/3), provenind de la o buză de vas, se distinge prin îmbinarea mai multora dintre motivele și tehnicile ornamentale amintite mai sus. Cu titlu de unicate decorative pe această specie ceramică, amintim prezența unui briu în relief, creștat și perforat vertical (Pl. III/1), a unei pastile de lut (Pl. IV/12) de forma aceloră din decorul „în bob de linte“, însă de dimensiuni mult mai mari comparativ cu acelea de pe ceramica fină și semifină. În sfîrșit, trebuie să remarcăm faptul că nici unul dintre fragmentele de vase din categoria uzuală nu prezintă urme de incrustație cu substanță albă.

Fragmentele ceramice aparținînd categoriei fine și semifine sînt realizate dintr-o pastă bine preparată, avînd în compoziție, ca degresant, nisip fin și, mai rar, mică și scoică pisată. Majoritatea fragmentelor cercetate sînt de culoare neagră sau brun-neagră. Sînt frecvente, de asemenea, și cele de culoare brună, brun-gălbuie sau brun-cărămizie. Mai rare sînt acelea care au o culoare roșie sau cenușie. Dintre tipurile de vase aparținînd acestei categorii se pot recunoaște: ceștile, în două variante principale, cu profil conic și fundul ascuțit (Pl. XVIII/2-3), respectiv cu corpul globular, fundul rotunjit și buza ușor evazată (Pl. XIX—XXI); străchinile, majoritatea avînd buza evazată (Pl. XXII/2—5) și numai într-un singur caz invazată (Pl. XXII/1), vasele piriforme (Pl. XXIV/1) și vasele cu corp globular, gît înalt și buza ușor evazată (Pl. XXIII, XXIV/2). Multe dintre aceste tipuri de vase sînt prevăzute cu toartă supraînălțată și relativ lată, aproape în totalitate ornamentate. (Pl. XVI, XVII/1—2, 5—10). Exemplarele neornamentate provin în general din zona mediană a vaselor cu corp globular (Pl. XVII/3—4, 11—12).

Decorul vaselor din categoria fină și semifină este deosebit de bogat și variat (Pl. X—XXIV). El acoperă în general părțile mai vizibile ale acestuia, respectiv buza și părțile bombate, mai rar gîtul. Motivele decorative sînt realizate mai ales cu ajutorul împunsăturilor succesive (Für-

chenstich) și a impresiunilor, mai rar prin intermediul inciziilor. Destul de dese sînt aplicațiile de „boabe de linte“ (Pl. X/4, XI/4; XII/5—6; XIII/3; XIV/4—5; XXI/1, 4). Împunsăturile succesive sînt dispuse în benzi paralele, verticale, orizontale sau oblice, formînd motive unghiulare sau benzi de segmente încadrate cu împunsături pătrate, dreptunghiulare sau ovale, alternativ și distanțate între ele (Pl. X/1—2, 4—8; XI/1, 3, 5—10; XII/2—4, 7—8; XIII/2, 5, 7—8; XIV/1—2, 7, 9, 10, 13—15; XV/1—2, 5, 8; XVI/1—3, 5, 8); XVII/1, 5—6, 8—10; XX/3; XXI; XXII/2, 4—5; XXIV). Impresiunile sînt de formă rotundă, ovală, triunghiulară, dreptunghiulară sau pătrată, semicirculare sau semilunare și dispuse în șiruri alternative în formă de romb sau formînd diverse alte motive ornamentale (Pl. X/1—5, 8; XI/2, 4, 5; XII/1—3, 6—8; XIII/1—2, 7; XIV/3—8; XIX/2; XX/3—4; XXII/2—4; XXIV/2). Se poate observa, în general, la motivele realizate prin impresiune și chiar la cele din împunsături succesive, tendința de grupare în sisteme gen „tablă de șah“. După cum am mai arătat, inciziile sînt mai rare și au un rol mai mult secundar în compozițiile ornamentale (Pl. XII/2; XIII/3—4, 6; XIV/3—4, 8; XV/3; XVII/2, 7; XIX/1), cu excepția unei cești care este decorată exclusiv cu ajutorul inciziilor (Pl. XX/3). Pe zona maximei circumferințe a vaselor globulare cu gîtul înalt se aflau dispuse uneori segmente verticale în relief (Pl. XXIV/2), care în unele cazuri erau perforate transversal (Pl. XVIII/1). Deosebit de frecvent, diversele tehnici ornamentale formează — prin asociere pe același vas — motive decorative complexe. Trebuie remarcat aici și faptul că, pe mai multe fragmente ceramice, sînt încă evidente urmele substanței albe cu care au fost incrustate aceste motive decorative.

II. *Unelte*. Alături de fragmentele ceramice prezentate mai sus, din colecția Czunya Gheorghe mai făceau parte și un număr important de unelte din lut ars, cupru, piatră și oase sau coarne de animal, expresie a ocupațiilor principale ale locuitorilor așezării Coțofeni de la Bocșa Montană — „Colțan“.

Dintre aceste obiecte, menționăm în primul rînd un număr de 4 fusaiole fragmentare, cu un profil tronconic (Pl. XXV/1—3) sau aplatizat (Pl. XXV/4). Nici unul dintre exemplare nu este ornamentat.

Alături de acestea se fac remarcate o sulă din cupru cu secțiune pătrată, ascuțită la ambele capete (Pl. XXIX/1), un număr de trei zdrobitoare din piatră, cu urme evidente de folosire (Pl. XXIX/3—5) și un fragment de topor-pană, din piatră șlefuită (Pl. XXIX/2).

În cadrul lotului de materiale discutate în prezenta lucrare, „industria“ osului și cornului este deosebit de bine reprezentată printr-un mare număr de obiecte care prezintă urme evidente de prelucrare sau perforări transversale. Majoritatea sînt unelte folosite în muncile agricole, cum ar fi săpăligile (Pl. XXVI; XXVII; XXVIII/3—6, 8—9), deși unele au putut avea și o altă destinație. Acesta este cazul unui instrument din corn, cu virful șlefuit în formă de pană, avînd aspectul general al unei dălți, dar care este evident un instrument folosit în ornamentarea ceramicii (Pl. XXVIII/1). Cu ajutorul său au fost efectuate împunsăturile succesive late de formă dreptunghiulară sau pătrată. Probabil că aceeași destinație

a avut-o și un alt exemplar similar, cu vârful rupt (Pl. XXVIII/2). De asemenea, unul dintre fragmentele din corn care prezintă o tăietură laterală și două perforări transversale (Pl. XXVII/1) ar putea fi, eventual, o piesă de la un plug primitiv. În sfârșit, un alt obiect fragmentar din aceeași serie (Pl. XXVIII/7), cu vârful bine șlefuit, pare să fi fost folosit drept străpungător.

Analiza materialului arheologic din așezarea Coțofeni de la Bocșa Montană — „Colțan“, cuprins în cadrul colecției Czunya Gheorghe, se poate baza așadar pe o documentație destul de variată.

Concluzii

Subliniind încă o dată faptul că lucrarea de față reprezintă în primul rând o publicare de material arheologic și mai puțin o discuție amănunțită a problemelor de ordin cultural sau cronologic pe care le implică vestigiile analizate, nu putem încheia totuși fără a puncta câteva dintre concluziile imediate pe care le permite materialul arheologic prezentat aici.

Caracteristicile de bază ale acestuia, cu deosebire manifestările ceramice specifice, ne permit găsirea celor mai apropiate analogii, pe teritoriul Banatului, în descoperirile similare efectuate în „Peștera Hoților“ de la Băile Herculane (în special nivelele h—i)¹⁴, Mehadica¹⁵, Bocșa — „Gruniul Cetății“ și „Cetățuica“¹⁶, Gornea — „Bișteg“¹⁷ și, într-o măsură mai mică, la Românești¹⁸. Pe această bază, noul lot de materiale provenit de la Bocșa — „Colțan“ vine în primul rând să confirme încadrarea acestei așezări cu deosebire în faza Coțofeni III¹⁹. În acest sens, se cuvin a fi făcute însă și alte câteva precizări. În primul rând, nici pe fragmentele ceramice analizate aici nu apar elemente de influență sau de tip Vučedol, așa cum sînt cele prezente în nivelul j de la Băile Herculane — „Peștera Hoților“ (orizontul Coțofeni III c-Vučedol)²⁰, ceea ce aduce argumente în plus la sprijinirea afirmației lui P. Roman că „Bocșa Montană, în care elementele Vučedol lipsesc, pare a se încadra numai în limitele etapei timpurii (a fazei a III-a, n.n.) de la Herculane“²¹, ceea ce înseamnă că așezarea de pe dealul „Colțan“ nu a depășit subfaza Coțofeni III b²².

¹⁴ P. Roman, *Cultura Coțofeni*, p. 206—209, pl. 109—112.

¹⁵ R. Petrovski, Șt. Cădăriu, *op. cit.*, p. 57, pl. IX/1—11.

¹⁶ *Ibidem*, p. 59—61, pl. XI—XIII; Șt. Cădăriu, *op. cit.*, p. 17.

¹⁷ Gh. Lazarovici, *Gornea-preistorie*, Caiete Banatice — seria arheologie 5, Reșița, 1977, p. 84—88 și pl. LXVI. Mult material inedit se află în Muzeul sătesc din Gornea (com. Sichevița, jud. Caraș-Severin). În anul 1980, C. Săcărin a efectuat un sondaj în acest punct, materialul păstrîndu-se la muzeul reșițean.

¹⁸ P. Roman, *Cultura Coțofeni*, p. 202—205, pl. 105—108.

¹⁹ *Ibidem*, p. 43 și urm.; pl. 114—116.

²⁰ *Ibidem*, p. 43, 55.

²¹ *Ibidem*, p. 43.

²² *Ibidem*, vezi tabelul de la fig. 8, p. 54.

Pe de altă parte, ținând cont de intensitatea deosebită a locuirii din această așezare (ilustrată, în primul rând prin bogăția deosebită a vestigiilor descoperite în decursul anilor, căci observații stratigrafice sigure lipsesc încă) și de faptul că materialele din colecția Czunya Gheorghe își mai pot găsi multe analogii și în nivelul *g* de la Băile Herculane²³, considerăm că nu este deloc exclus — ba chiar foarte probabil — ca locuirea așezării de la Bocșa Montană — „Colțan“ să fi început încă din subfaza Coțofeni II b. Prezența masivă a elementelor de influență Kostolac și în materialul prezentat aici — care vine să justifice odată mai mult folosirea termenului de „variantă Coțofeni-Kostolac“ pentru descoperirile acestui orizont din jumătatea sudică a Banatului²⁴, precum și unele deosebiri existente între aceasta și așezarea sincronă de la Românești (în nordul Banatului), unde elementele Kostolac lipsesc aproape total — nu contravine în nici un fel acestei datări, deoarece și la Băile Herculane — „Peștera Hoților“ elementele de tip Kostolac încep să apară încă din faza Coțofeni II²⁵.

Drept urmare — și pe baza noului material aici prezentat — se poate considera că locuirea așezării de la Bocșa Montană — „Colțan“ a durat în intervalul cuprins între subfazele Coțofeni II b—III b. În această perioadă, ținând cont și de existența în imediata sa apropiere și a altor urme de locuire contemporane, se pare că importanta așezare de pe dealul „Colțan“ a ocupat un rol central pentru o serie de comunități Coțofeni mai mici din actualul teritoriu al orașului Bocșa, care gravitau în jurul ei.

În altă ordine de idei, prezența masivă a diverselor unelte care sugerează ocupații de bază ale unei populații sedentare (fusaiole, zdrobitoare, săpăligi), cu accent pe cultivarea pământului și creșterea vitelor, vine să aducă noi argumente în sprijinul reinterpretării bazei economice a acestei populații, considerată pînă nu demult a fi fost deosebit de mobilă (chiar cu o tentă accentuată de nomadism)²⁶.

Așadar, stațiunea Coțofeni de la Bocșa Montană — „Colțan“ surprinde momentul stabilizării efective în spațiul carpato-dunărean a primilor indoeuropeni ce pot fi recunoscuți cu o doză mai mare de probabilitate prin intermediul datelor arheologice. Și, pornind de aici, ne exprimăm speranța că publicarea materialelor din colecția Czunya Gheorghe va putea să contribuie în viitor la ușurarea studierii și a unei cât mai juste înțelegeri a dezvoltării istorice petrecute în perioada de trecere spre epoca bronzului, nu numai pentru teritoriul Banatului, ci și pentru zonele învecinate.

MARIAN GUMĂ — CAIUS SĂCĂRIN

²³ *Ibidem*, p. 178—180, pl. 78—80.

²⁴ *Ibidem*, p. 53—55; Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 87—88; R. Petrovsky, *Șt. Cădării, op. cit.*, p. 66.

²⁵ P. Roman, *op. cit.*, în *Istrazivanya*, 5, 1976, p. 145; Idem, *Cultura Coțofeni*, p. 55; Idem în *SCIVA*, 28, 1977, 3, p. 422.

²⁶ Cf. P. Roman, *Cultura Coțofeni*, p. 77, care combate ideea nomadismului sau seminomadismului acestei populații.

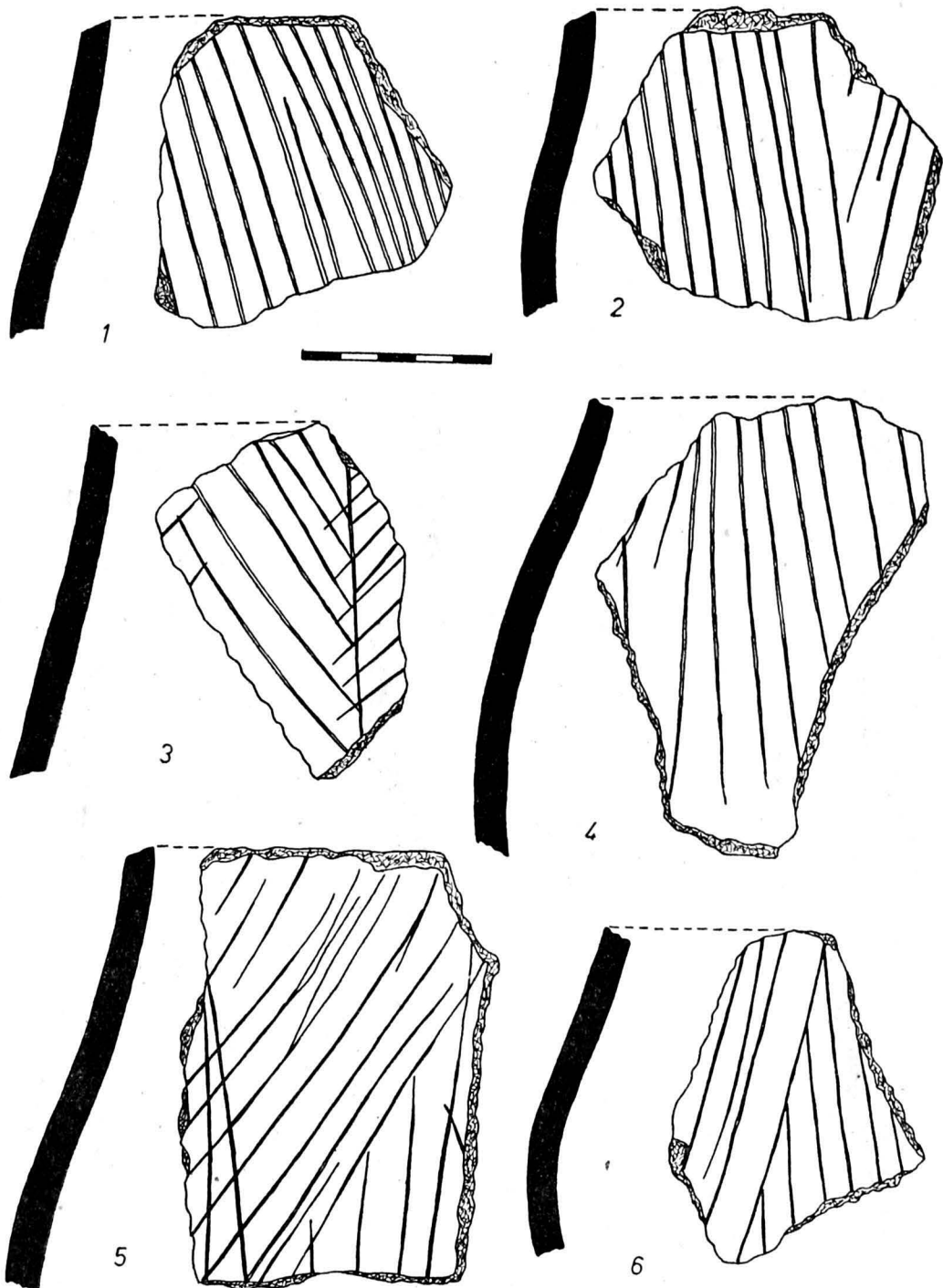
DÉCOUVERTES COȚOFENI INÉDITES DE BOCȘA MONTANA — „COLȚAN“
(DÉP. DE CARAȘ-SEVERIN)

(R é s u m é)

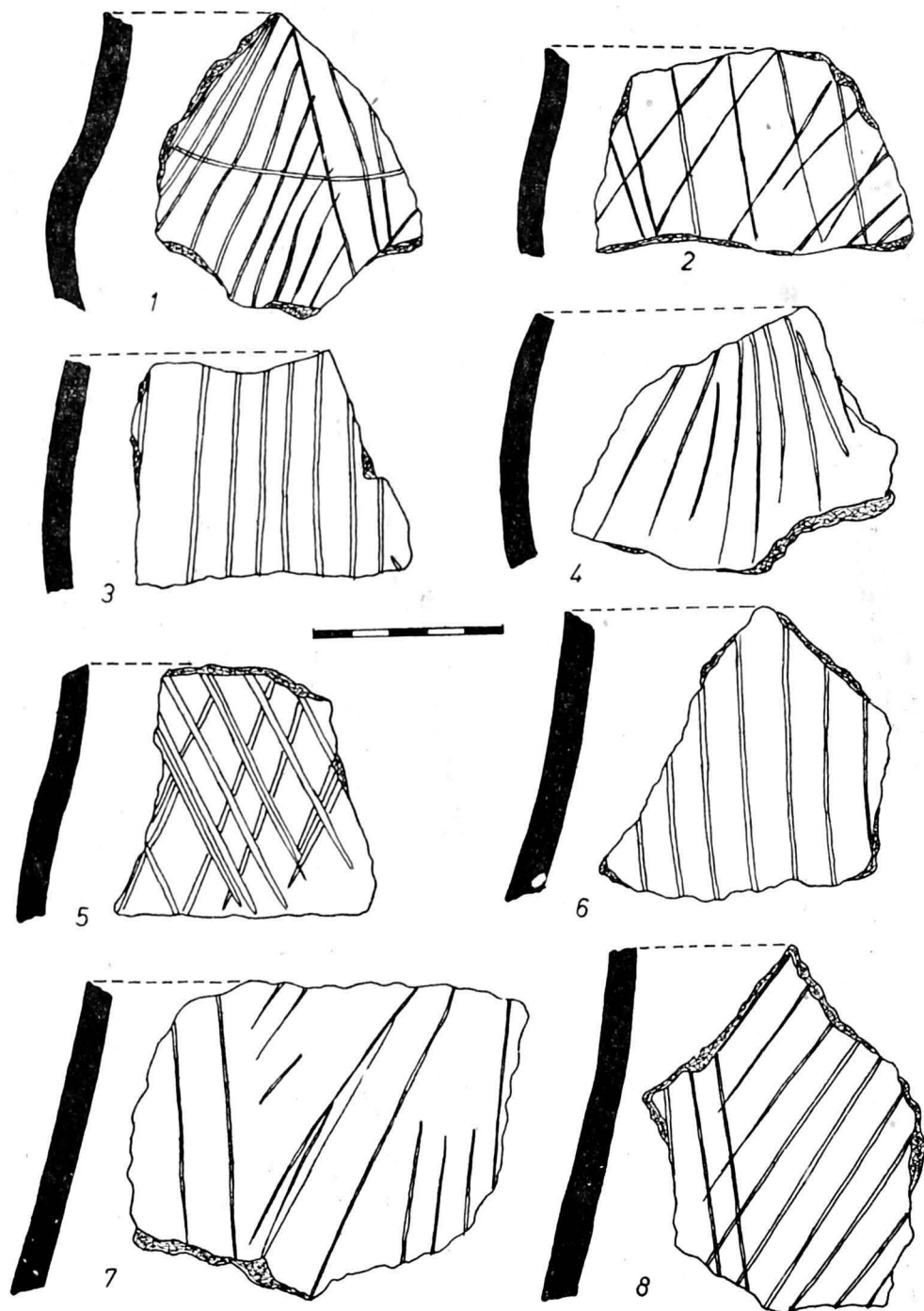
L'exposé présente une série de matériaux archéologiques découvertes à l'établissement appartenant à la culture Coțofeni, de Bocșa Montană — „Colțan“, compris dans une collection particulière, donnée par Czunja Gheorghe au Musée d'histoire Caraș-Severin — Reșița. L'analyse de ce nouveau lot de matériaux, confirme dans une plus large mesure l'encadrement chronologique et culturelle de cette station.

Les auteurs optent pour considérer cet établissement comme datant de l'intervalle Coțofeni I Ib—III b (d'après la périodisation P. Roman), soulignant la présence massive des influences du type Kostolac dans le cadre du matériel étudié (la variante du Banat sudique Coțofeni-Kostolac) et l'absence des éléments du type Vučedol.

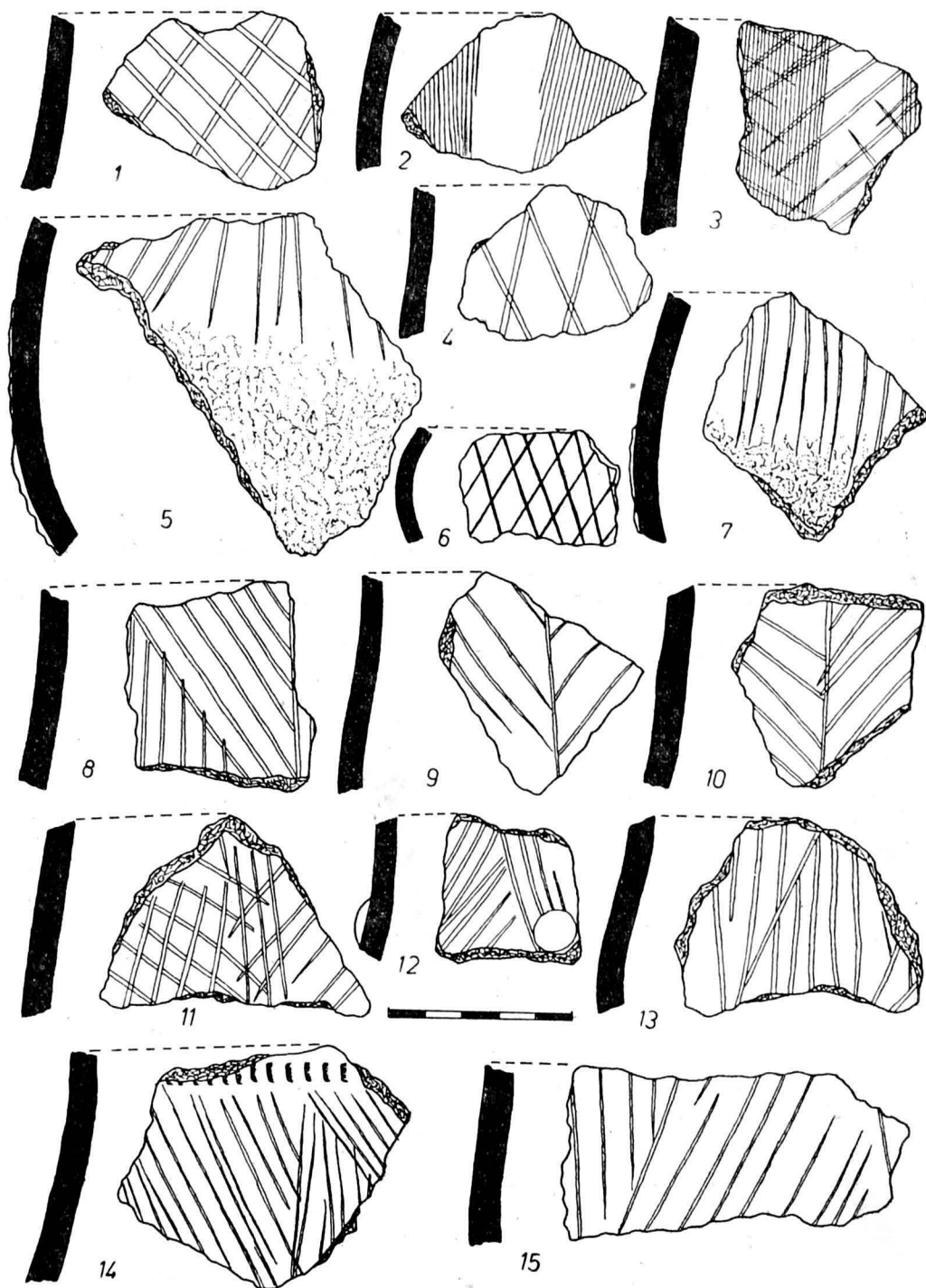

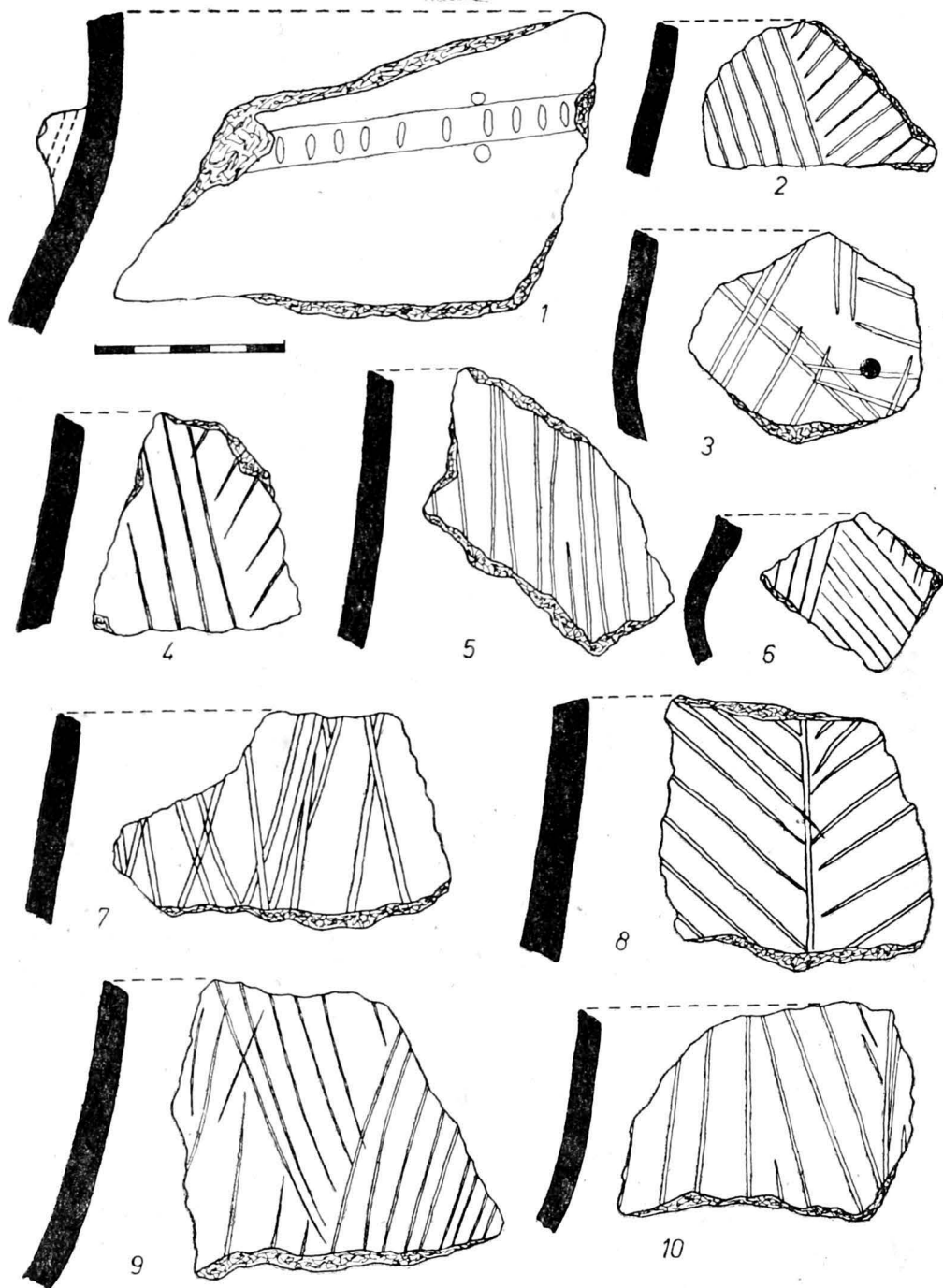
Planșa I — Bocșa-„Colțan“. Ceramică uzuală.

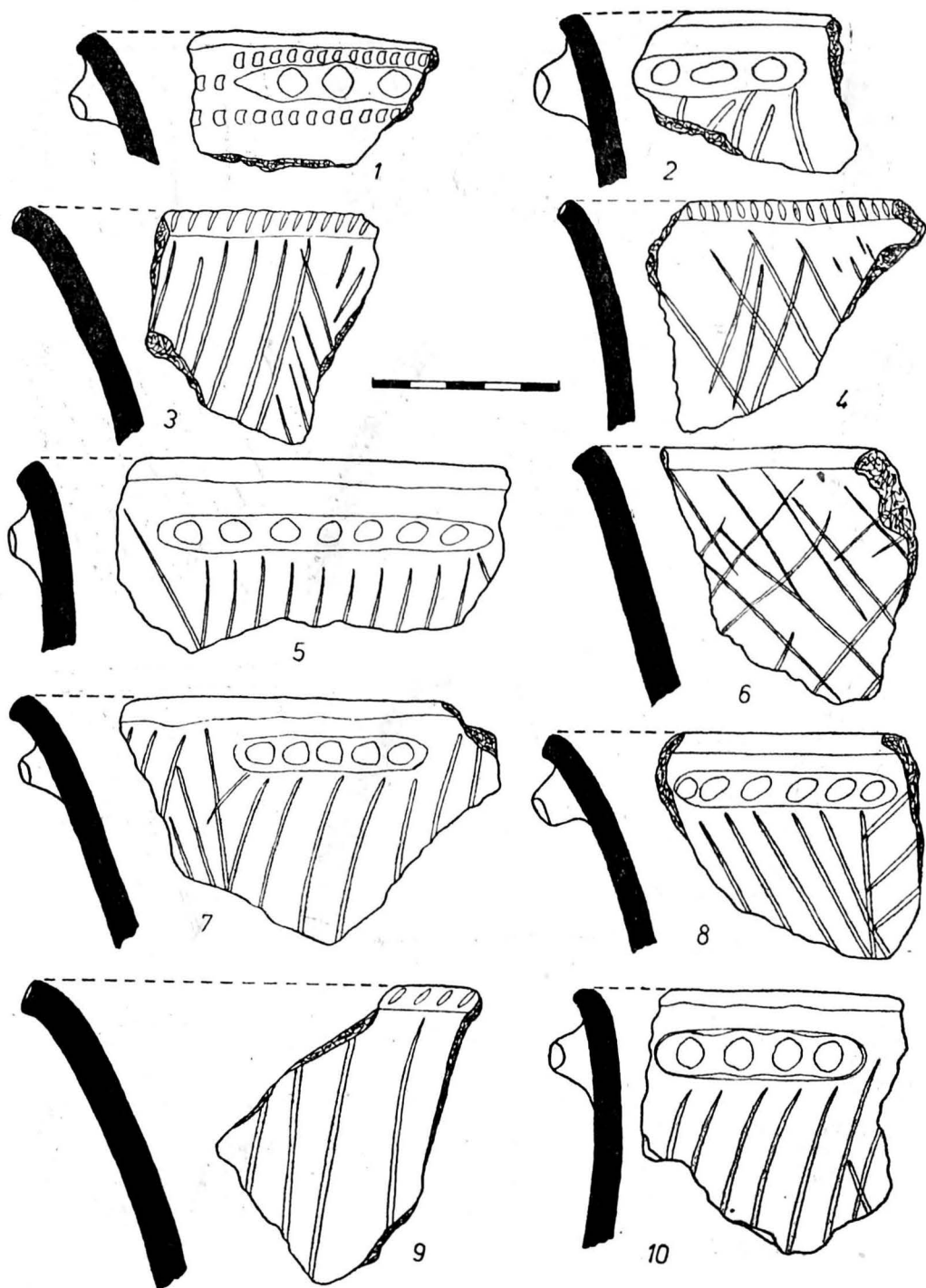
Planșa II — Bocșa-„Colțan“. Ceramică uzuală

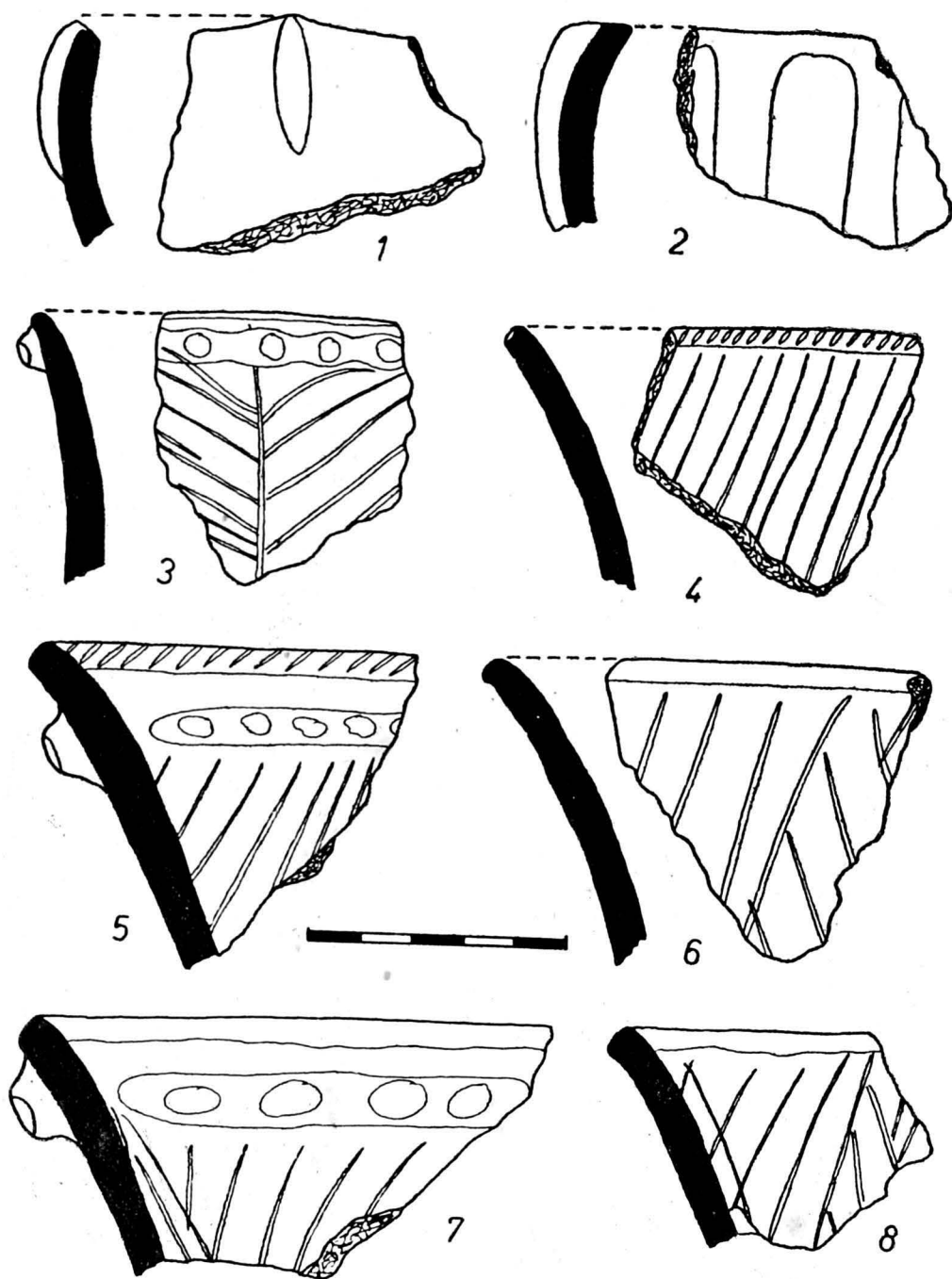
Planșa III — Bocșa-„Colțan“. Ceramică uzuală.

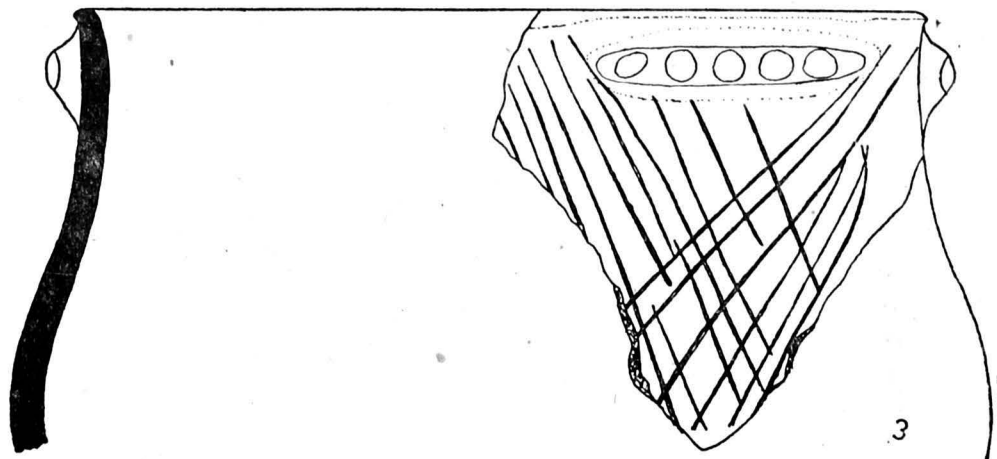
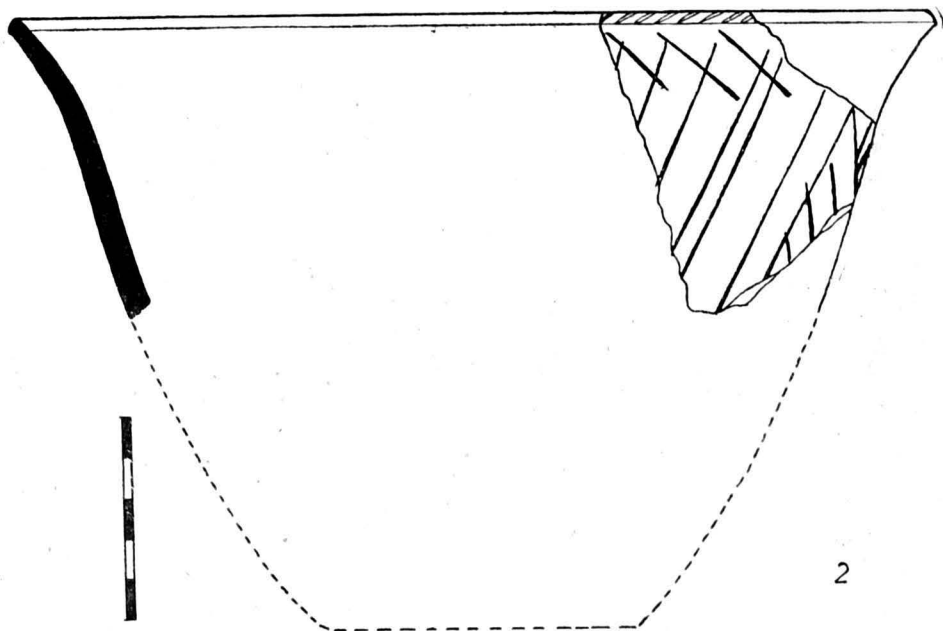
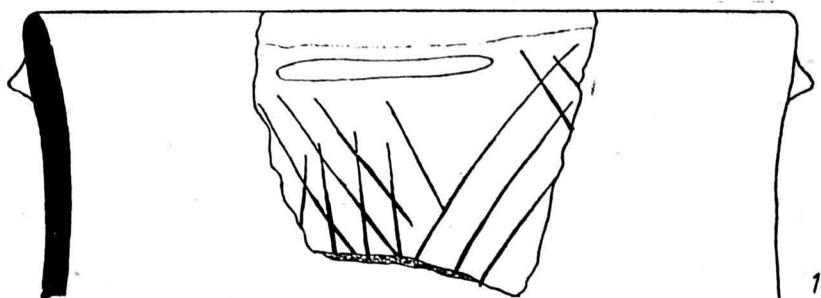
Planșa IV — Bocșa-„Colțan“. Ceramică uzuală.

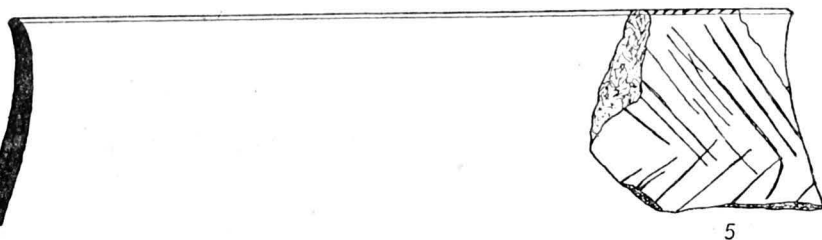
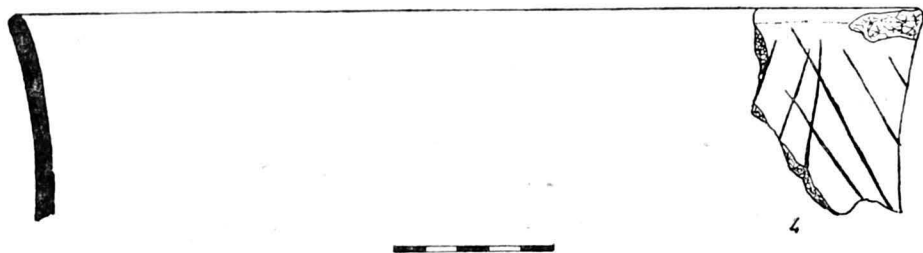
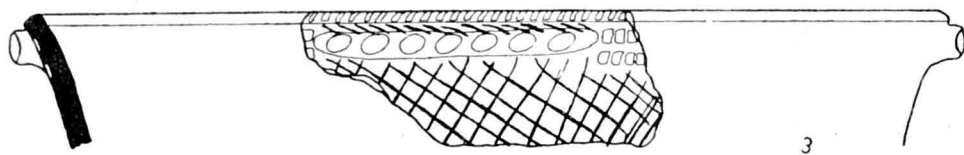
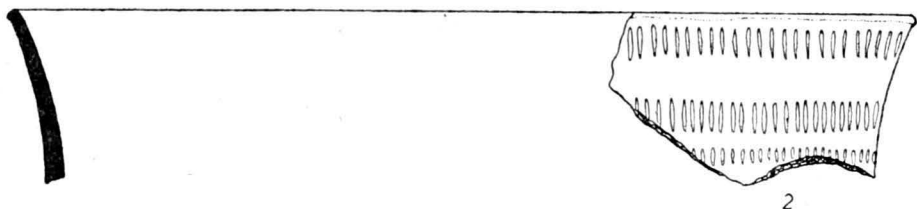
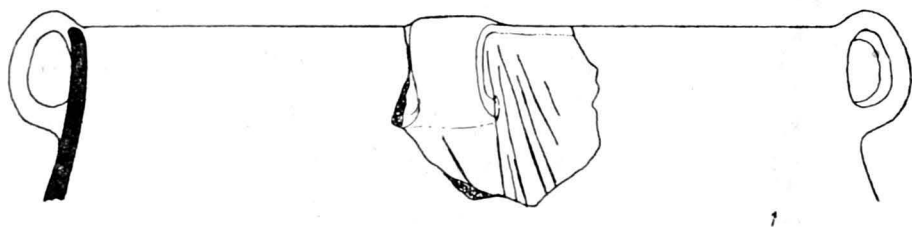
Planșa V — Bocșa-„Colțan“. Ceramică uzuală.

Planșa VI — Bocșa-„Colțan“. Ceramică uzuală.

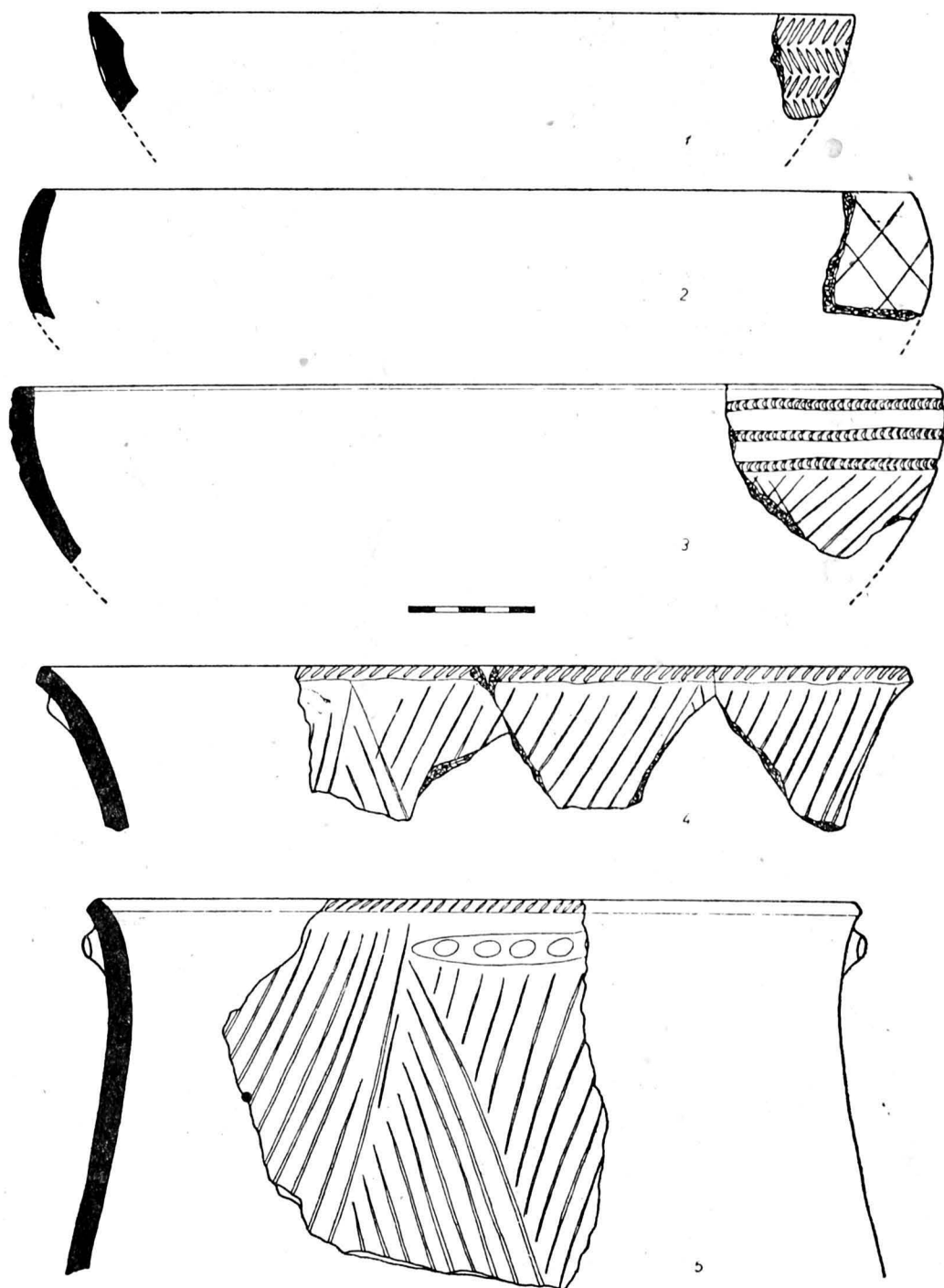

Planșa VII — Bocșa-„Colțan“. Tipuri de vase din categoria uzuală.

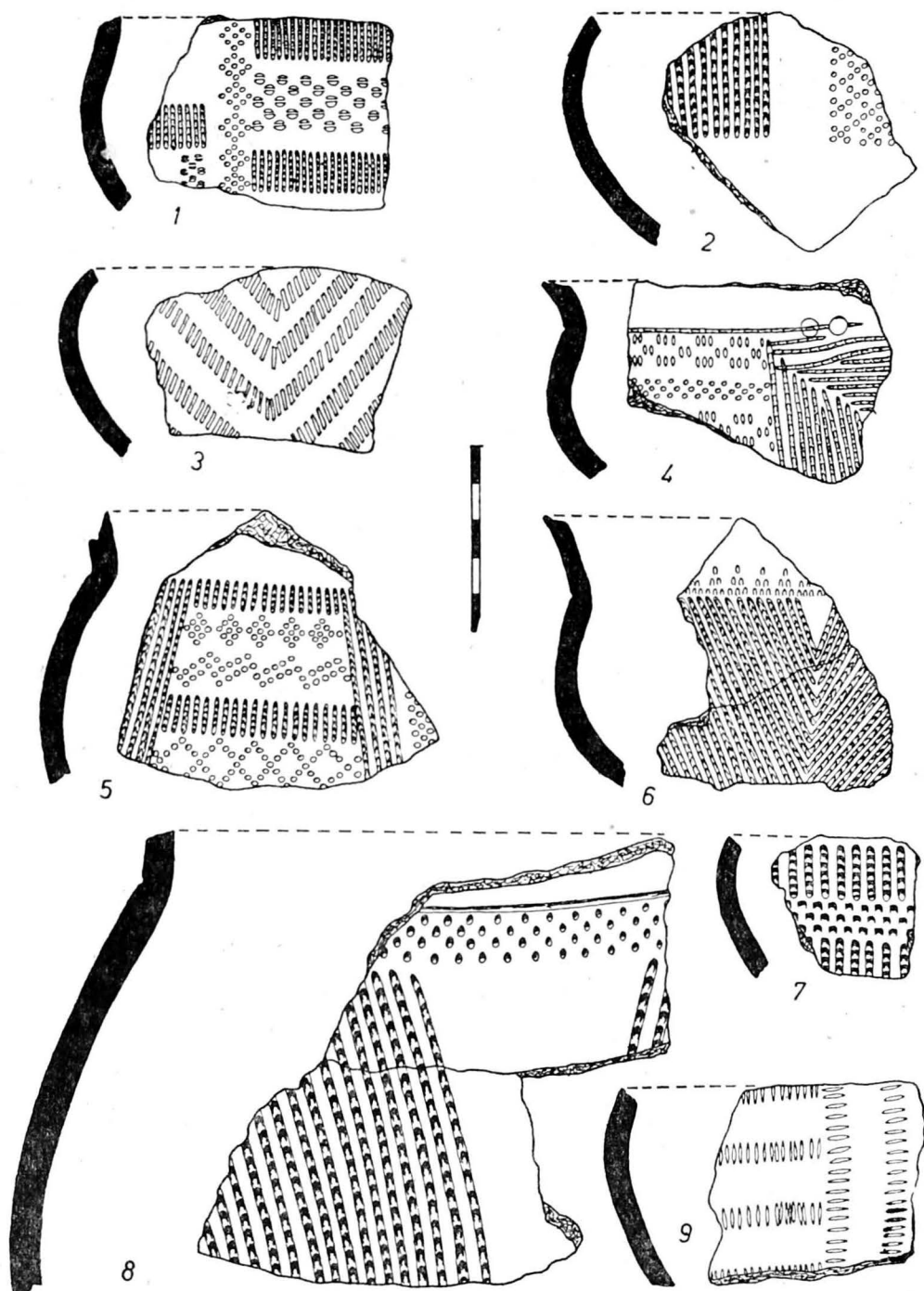

Planșa VIII — Bocșa-„Colțan“. Tipuri de vase din categoria uzuală.

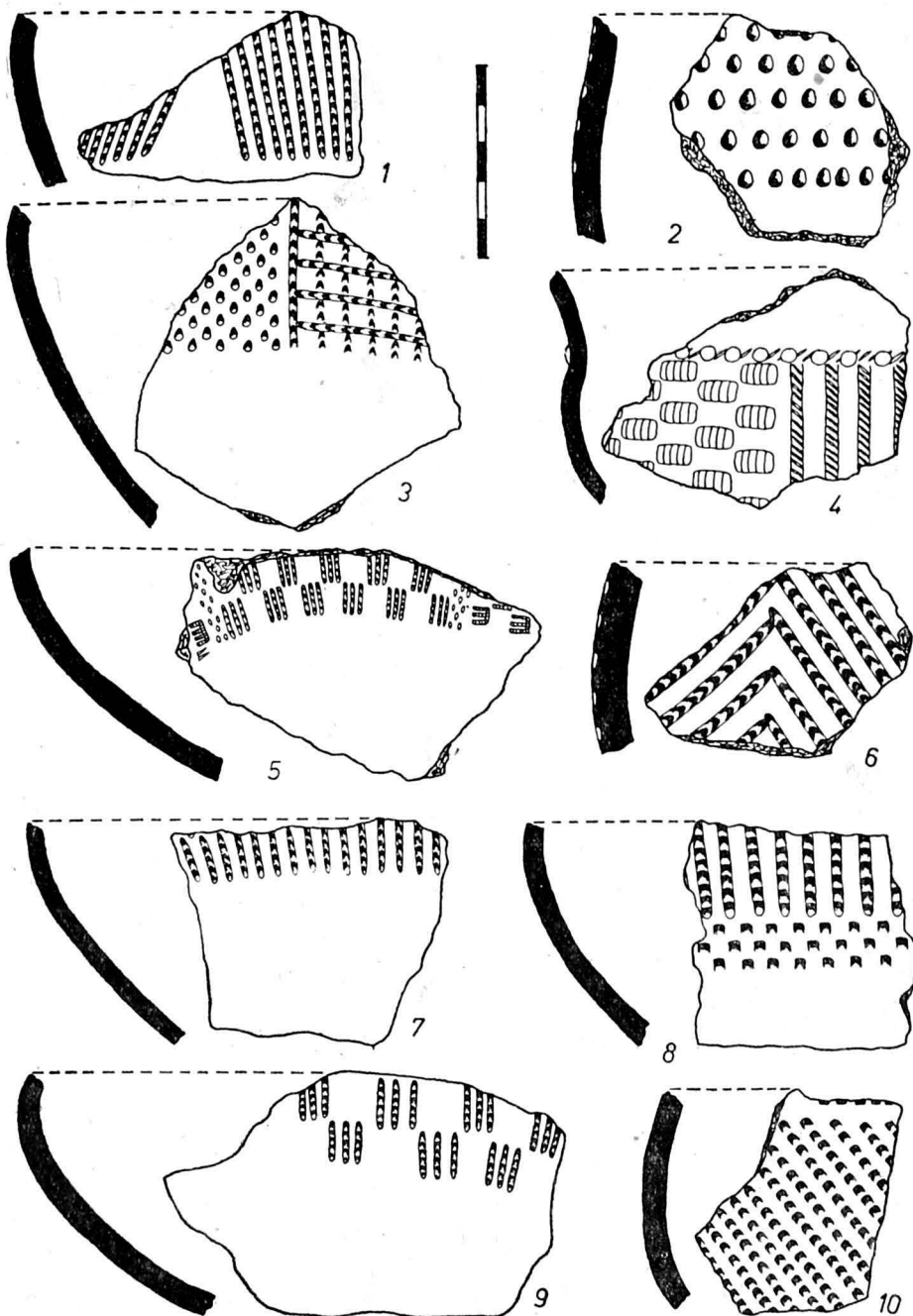

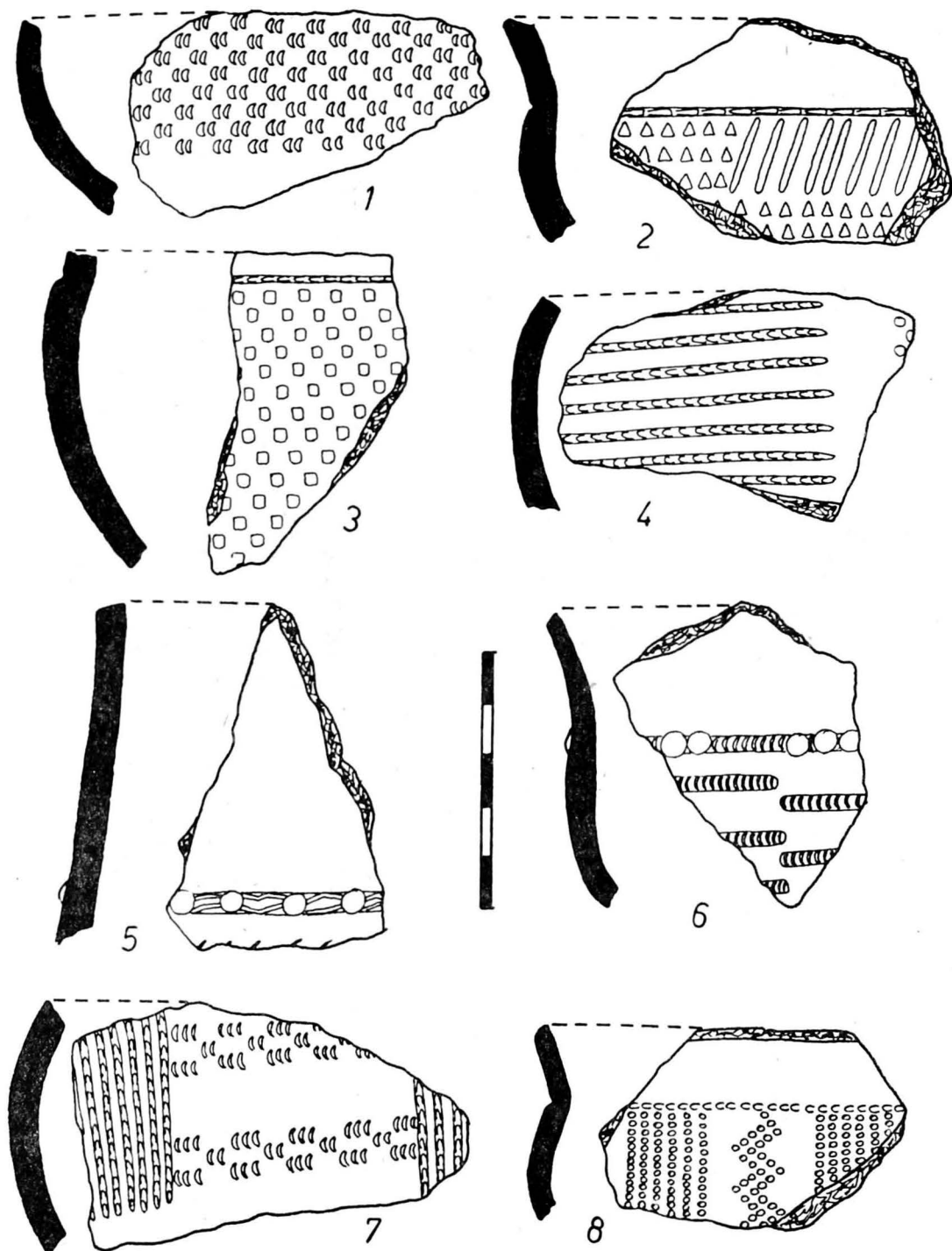
Planșa IX — Bocșa-„Colțan“. Tipuri de vase din categoria uzuală.

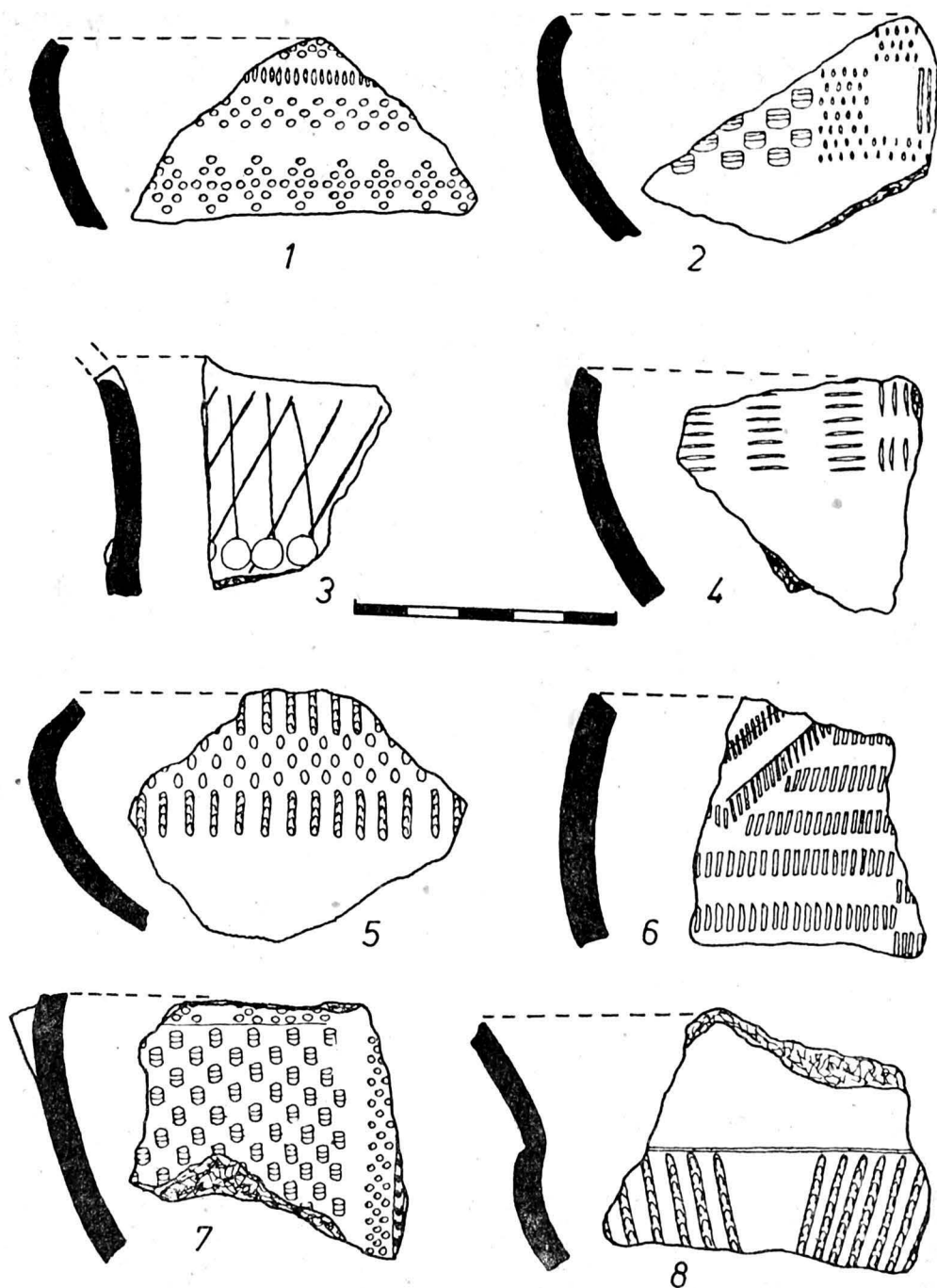
Planșa X — Bocșa-„Colțan“. Ceramică fină și semifină.

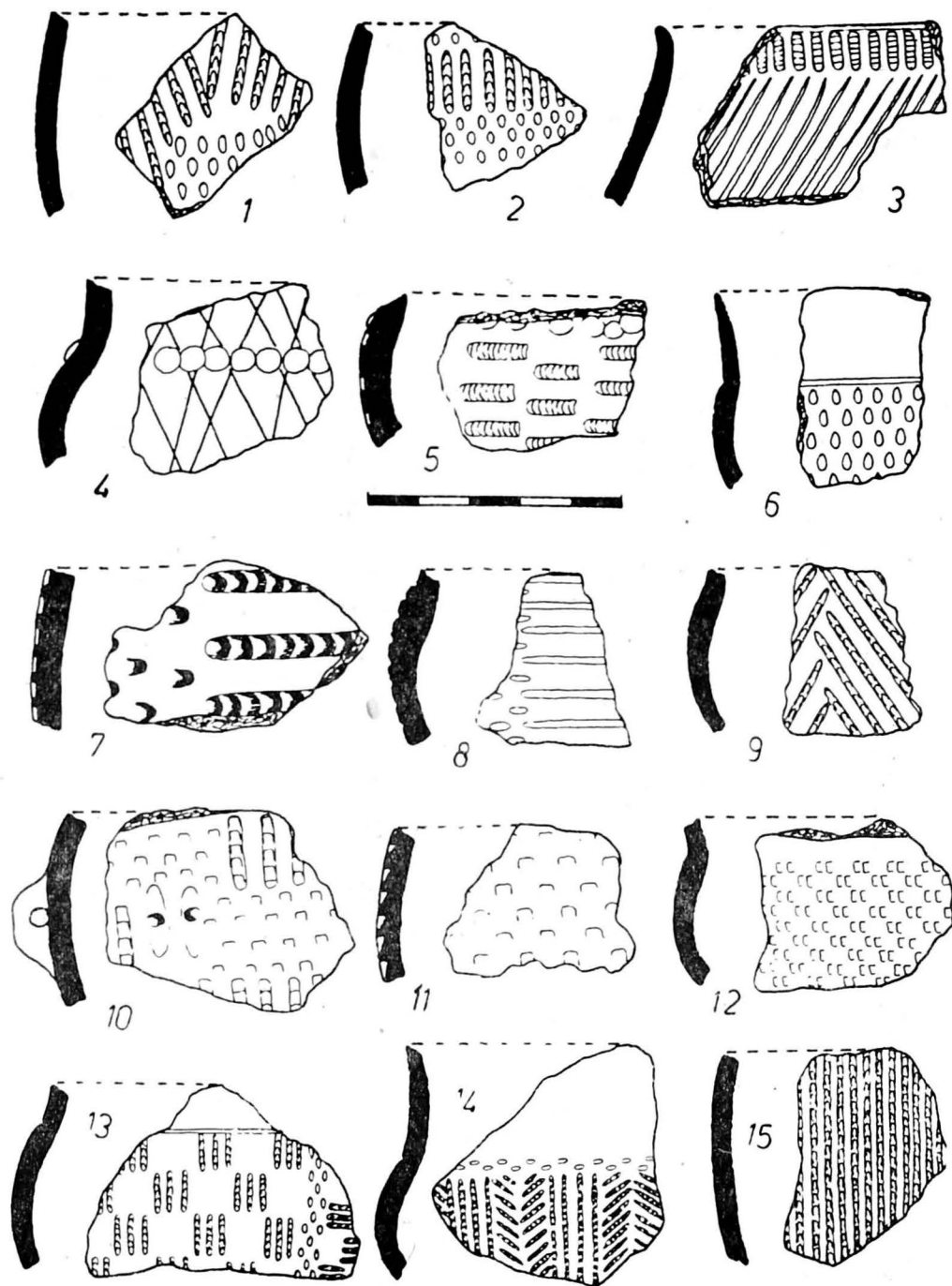
Planșa XI — Bocșa-„Colțan“. Ceramică fină și semifină.

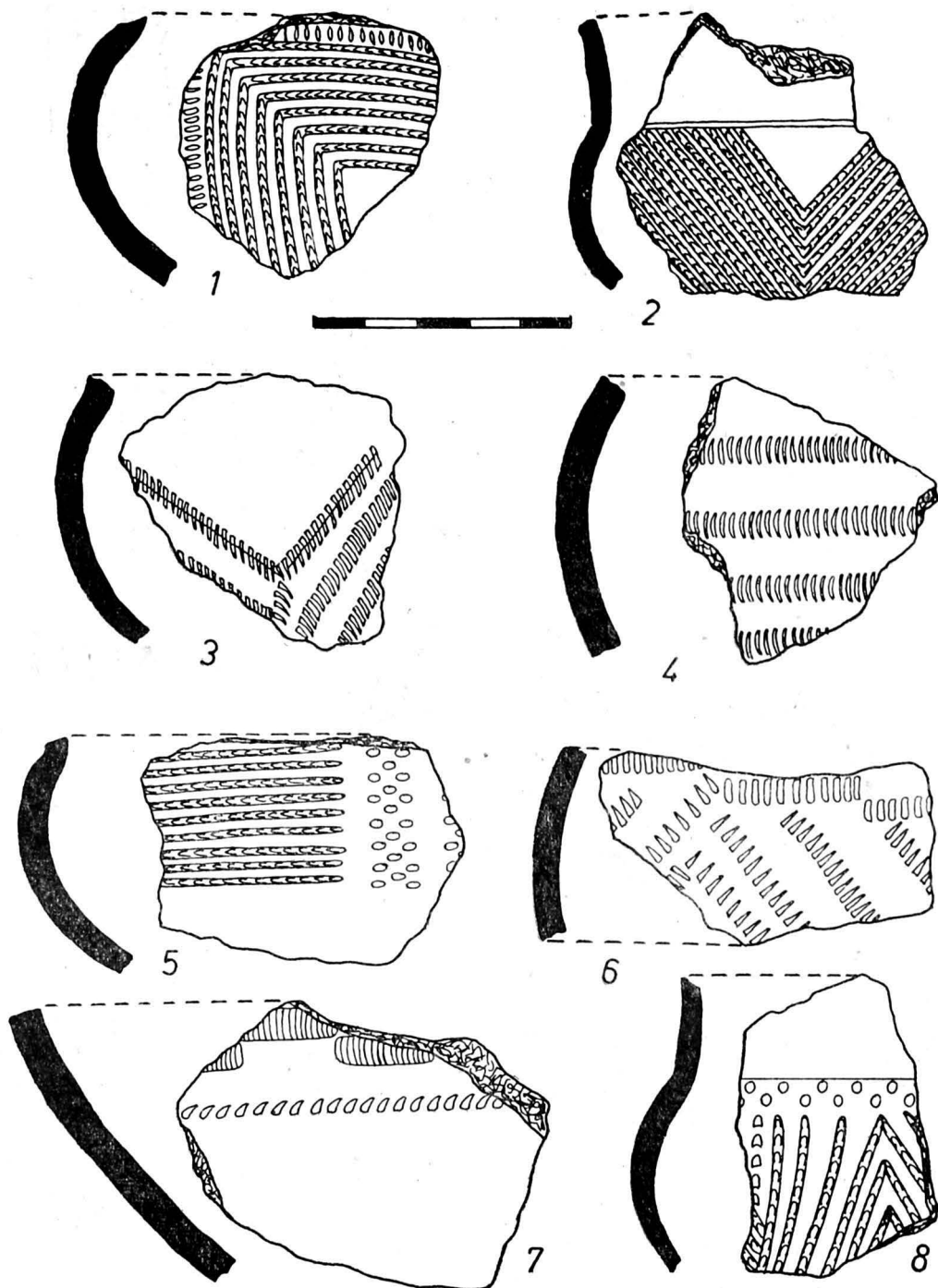
Planșa XII — Bocșa-„Colțan“. Ceramică fină și semifină.

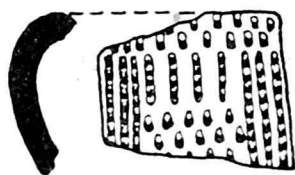
Planșa XIII — Bocșa-„Colțan“. Ceramică fină și semifină.

Planșa XIV — Bocșa-„Colțan“. Ceramică fină și semifină.

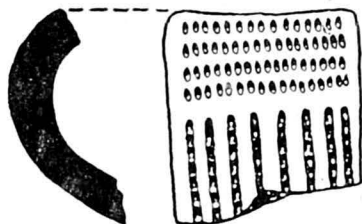
Planșa XV — Bocșa-„Colțan“. Ceramică fină și semifină.

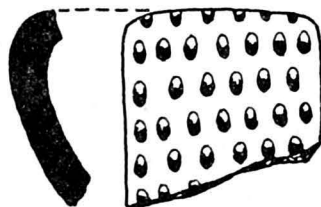
1

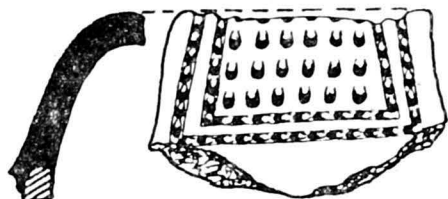
2

3

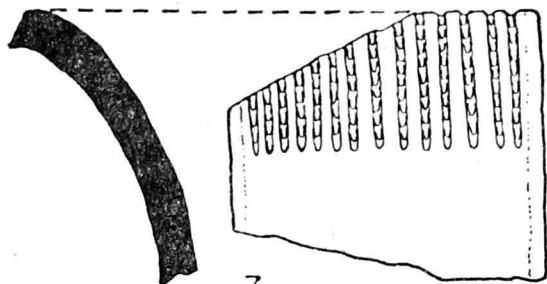
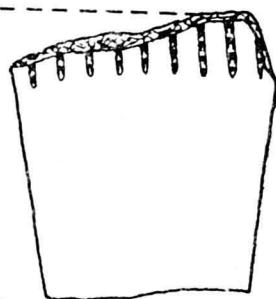
4

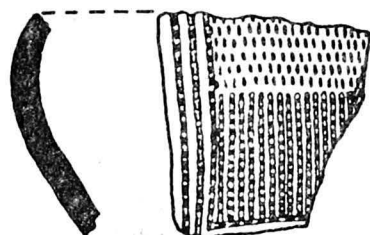
5

6

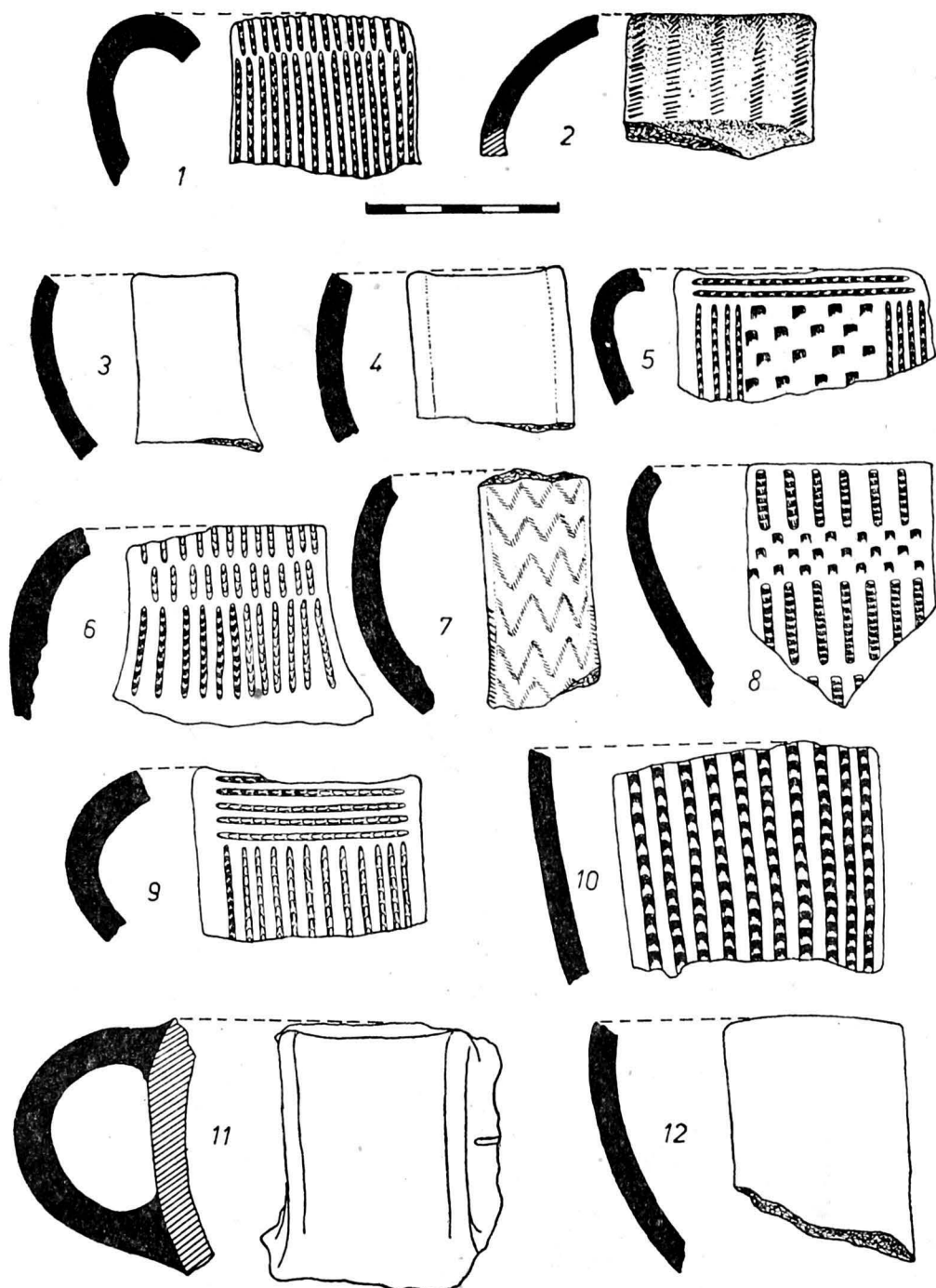
7

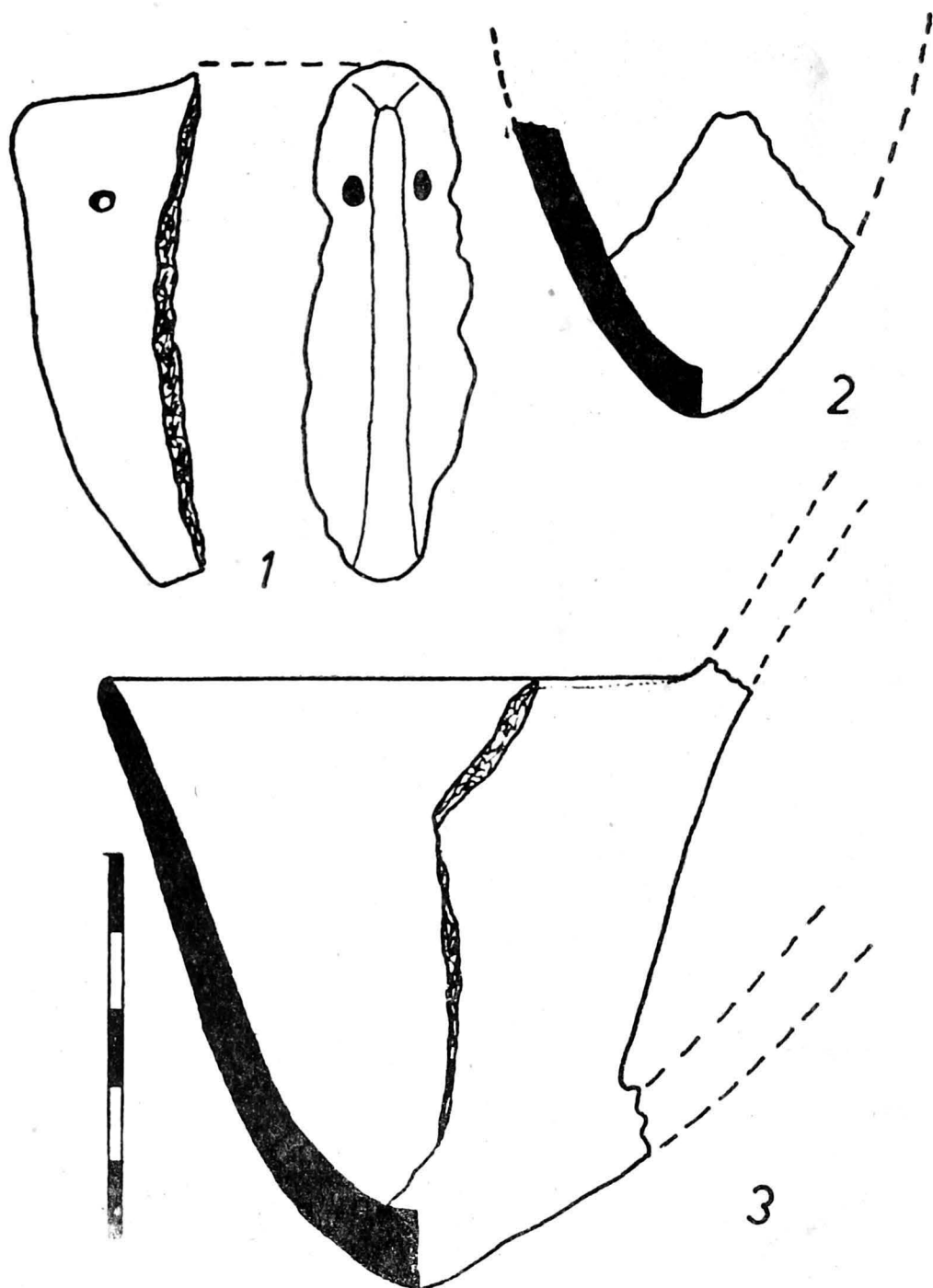
8

Planșa XVI — Bocșa-„Colțan“. Tipuri de toarte.

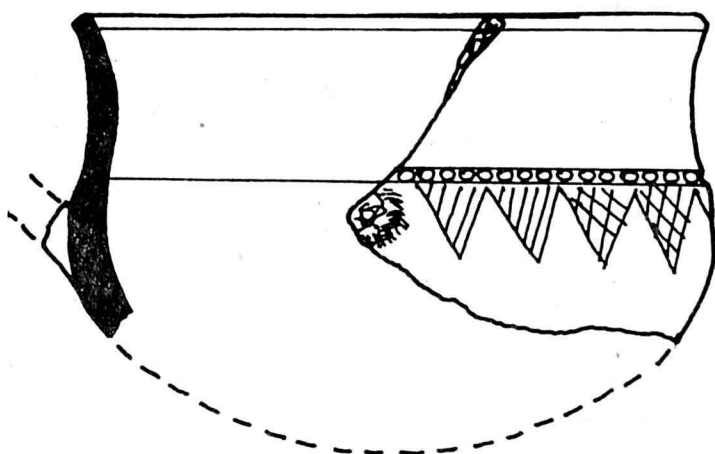

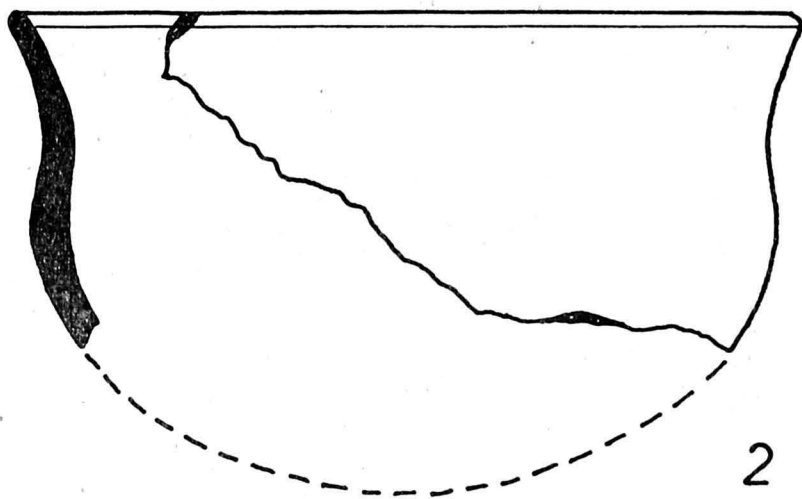
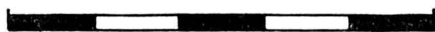
Planșa XVII — Bocșa-„Colțan“. Tipuri de toarte.

Planșa XVIII — Bocșa-„Colțan“ Ceramică fină și semifină.

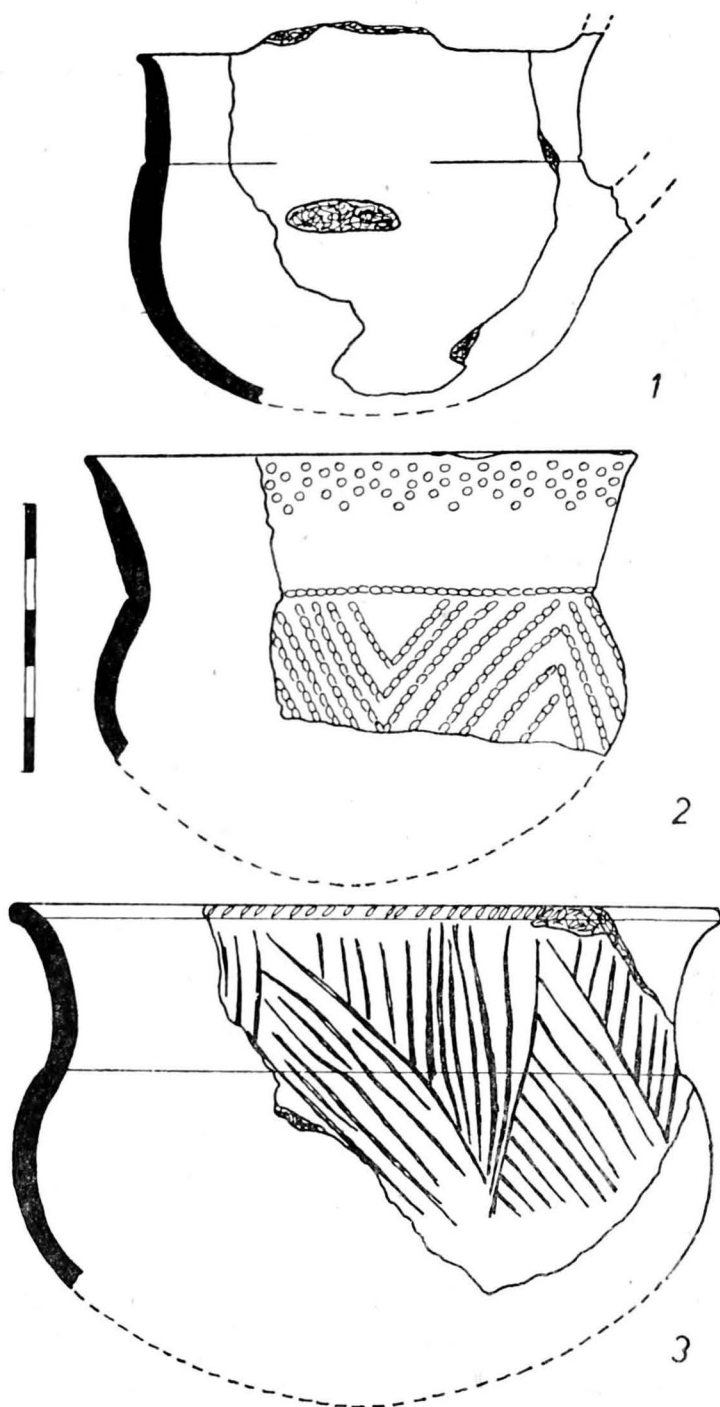

1

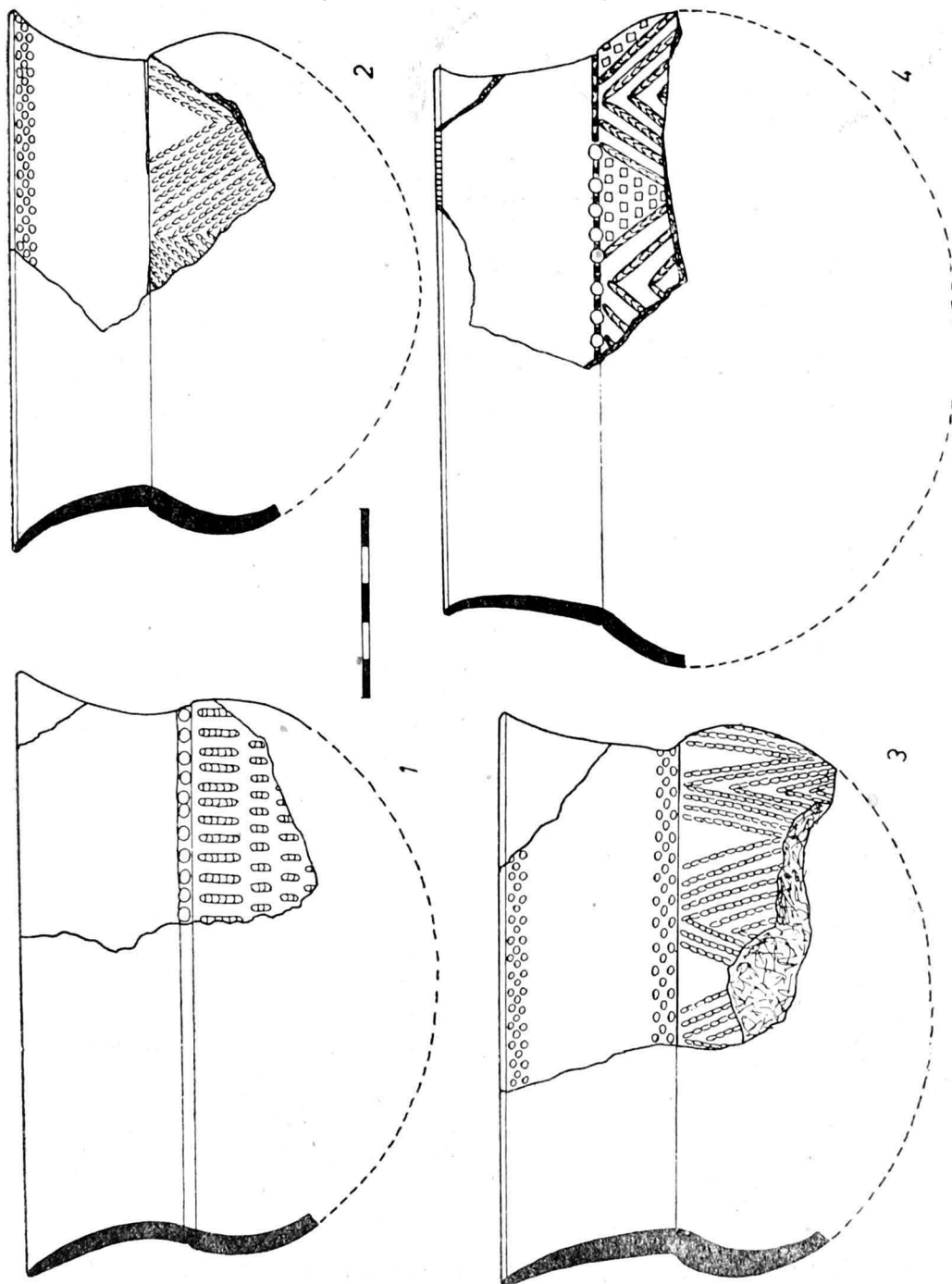

2

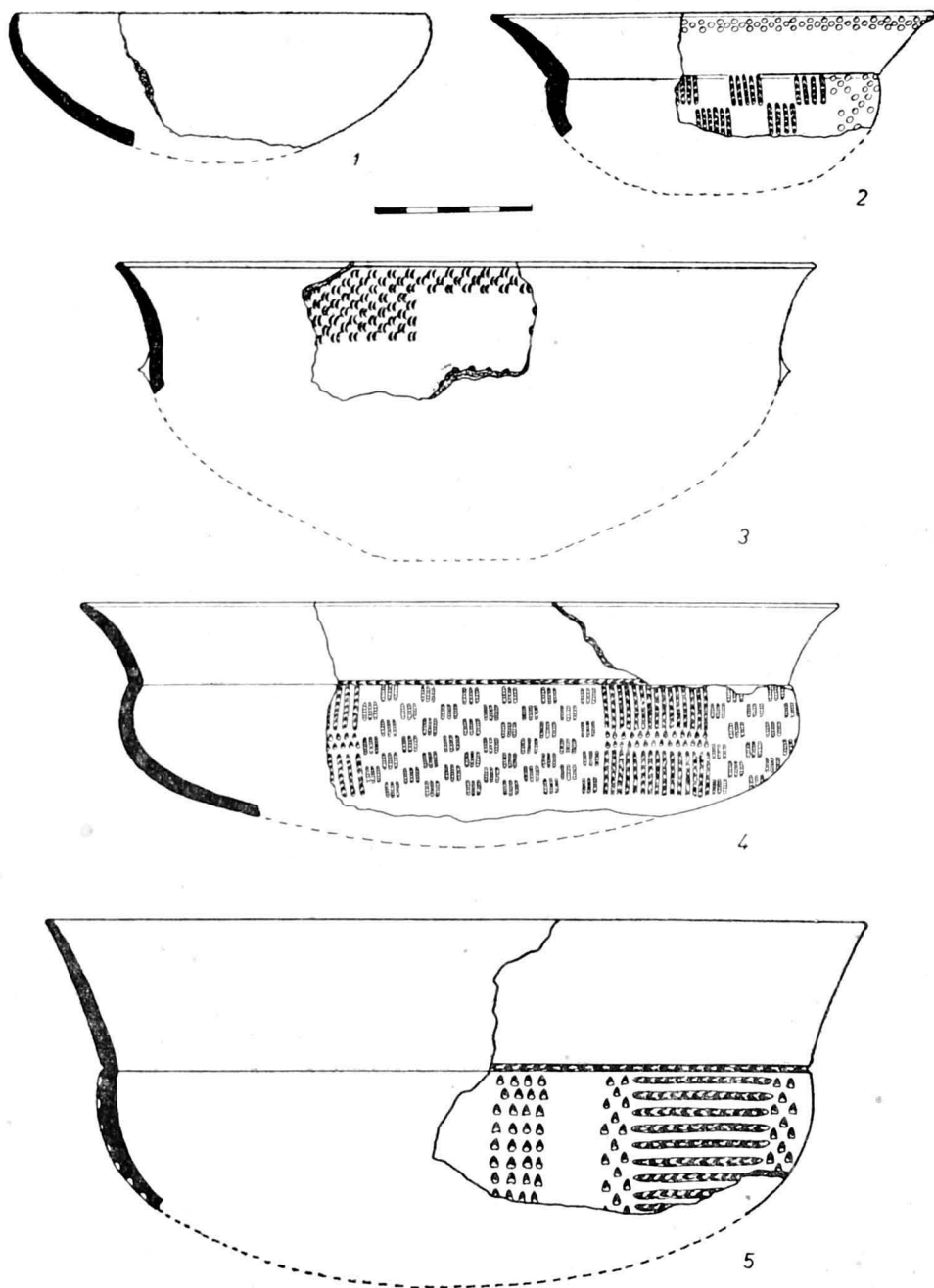
Planșa XIX — Bocșa-„Colțan“. Tipuri de cești din categoria fină și semifină.

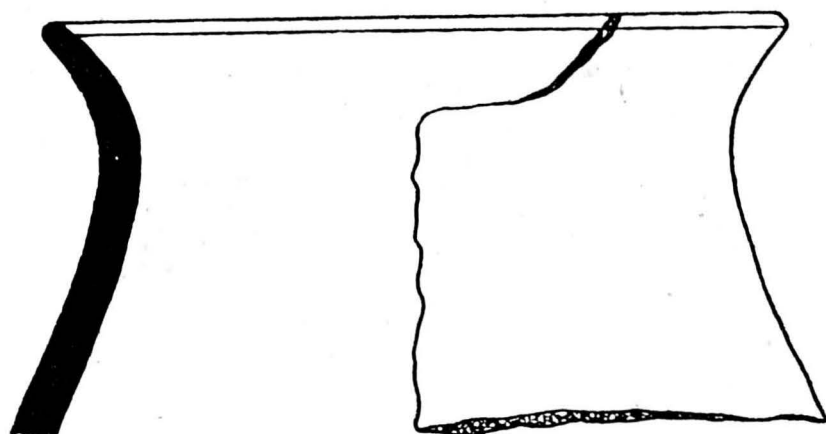
Planșa XX — Bocșa-„Colțan“. Tipuri de cești din categoria fină și semifină.

Planșa XXI — Bocșa-, Colțan“. Tipuri de cești din categoria fină și semifină.

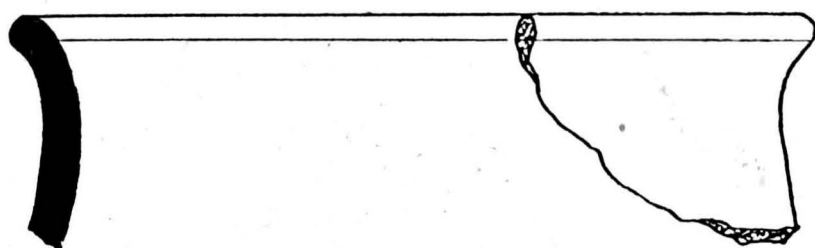

Planșa XXII — Bocșa-„Colțan“. Tipuri de străchini din categoria fină și semifină.

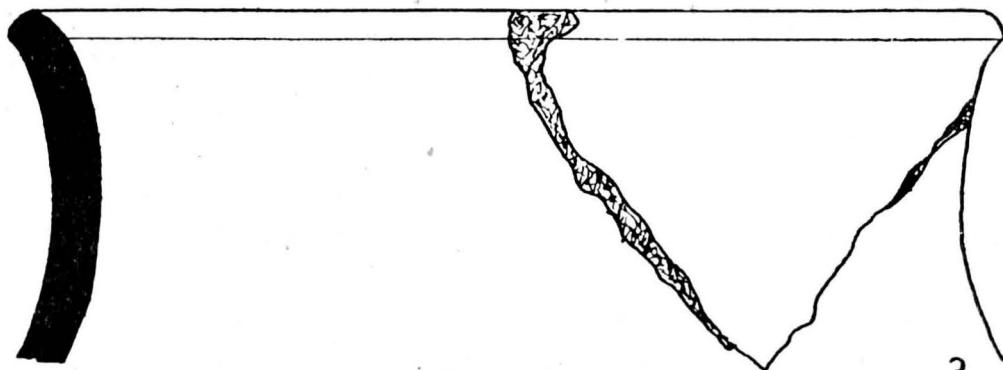

1

0 5cm

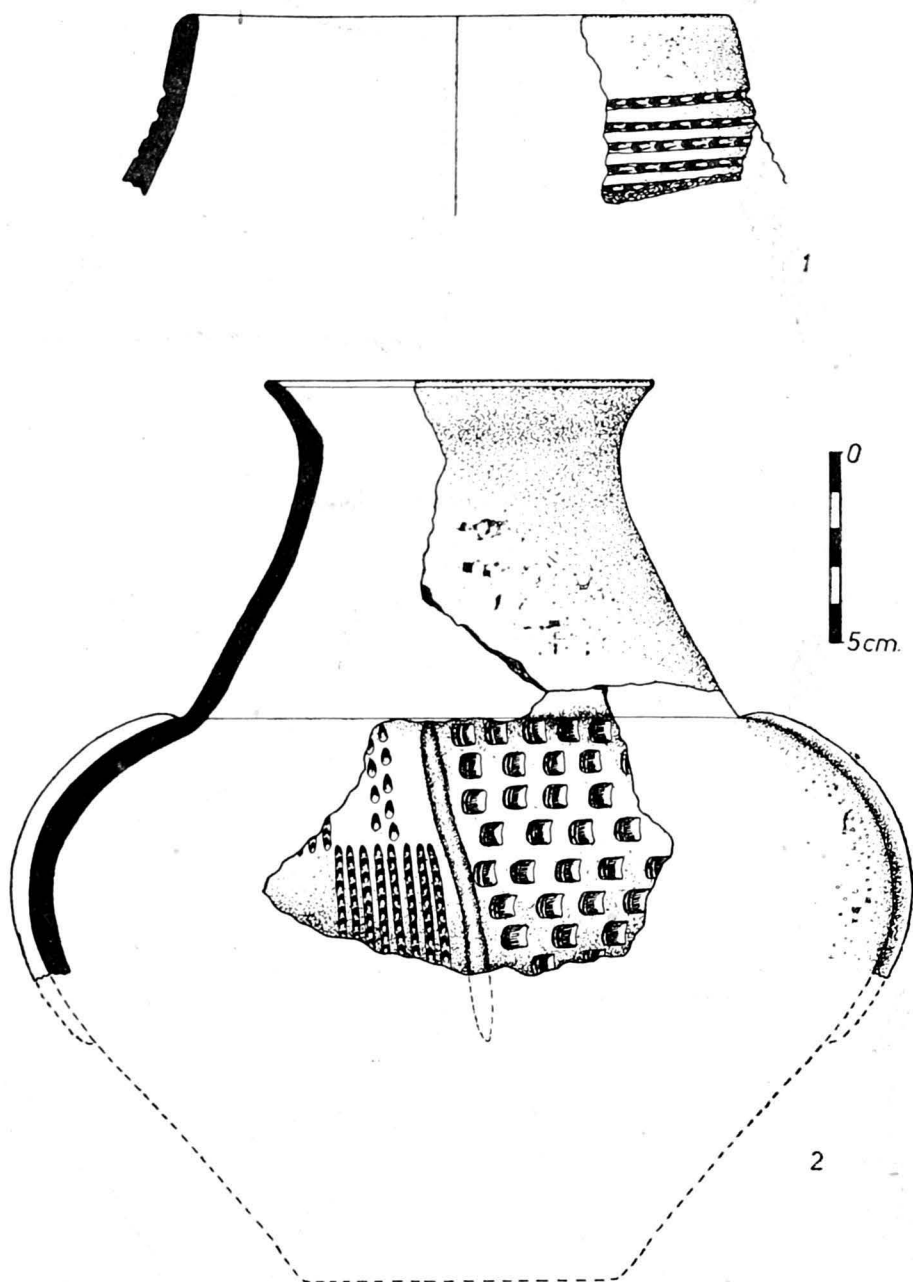

2

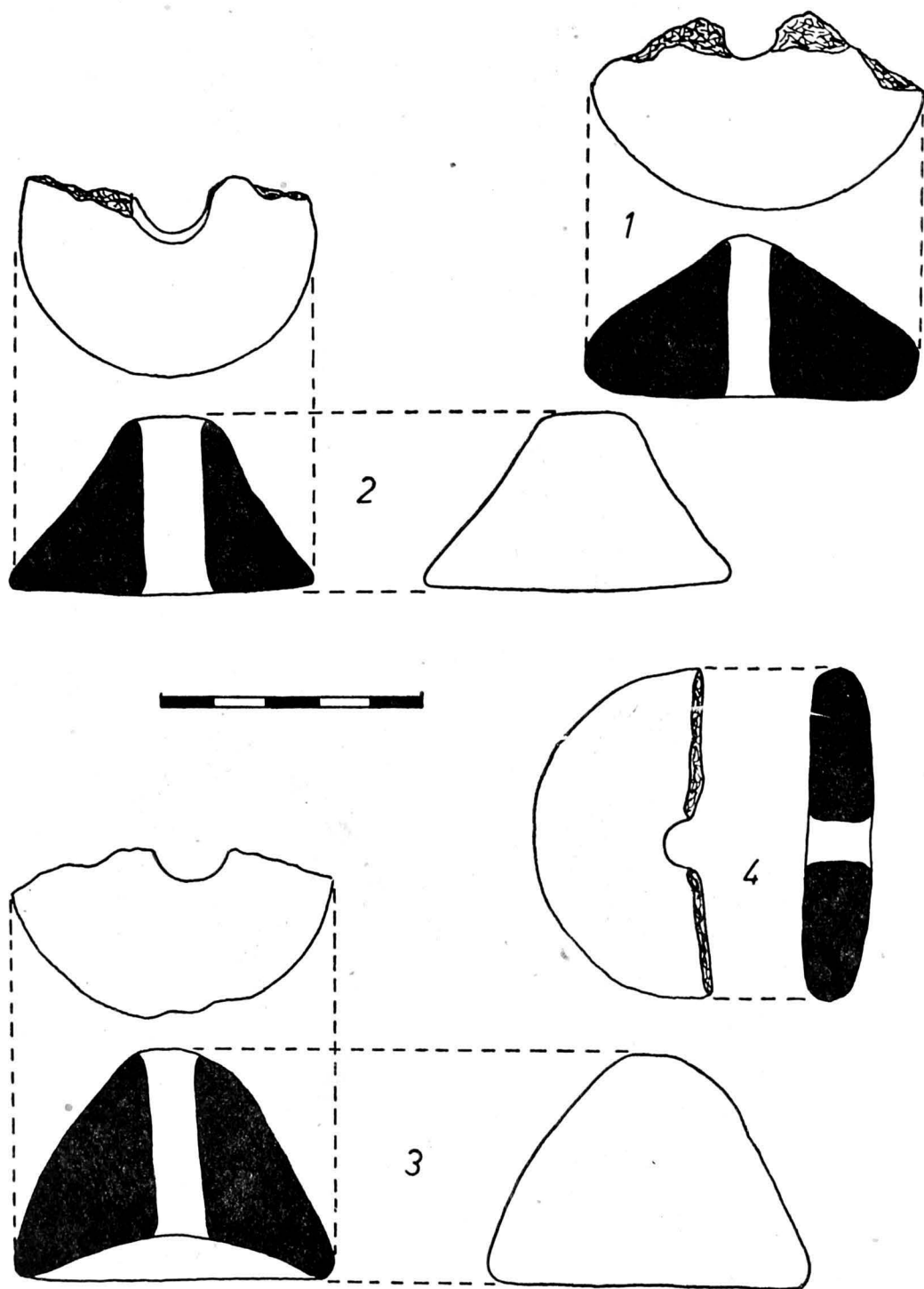
3

Planșa XXIII — Bocșa-„Colțan“. Tipuri de vase cu gît înalt din categoria fină și semifină.

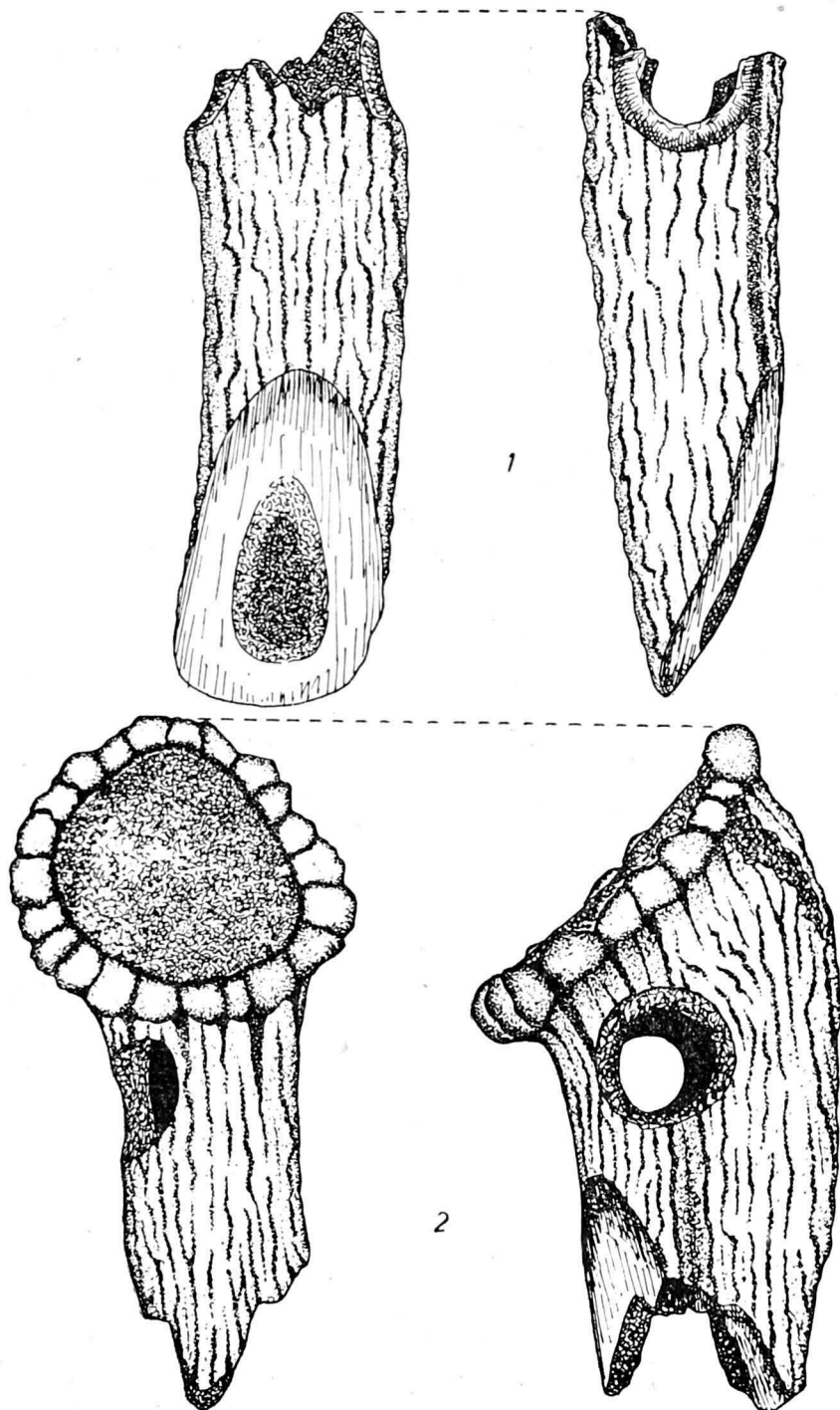

Planșa XXIV — Bocșa-, Colțan“. Ceramică fină și semifină.

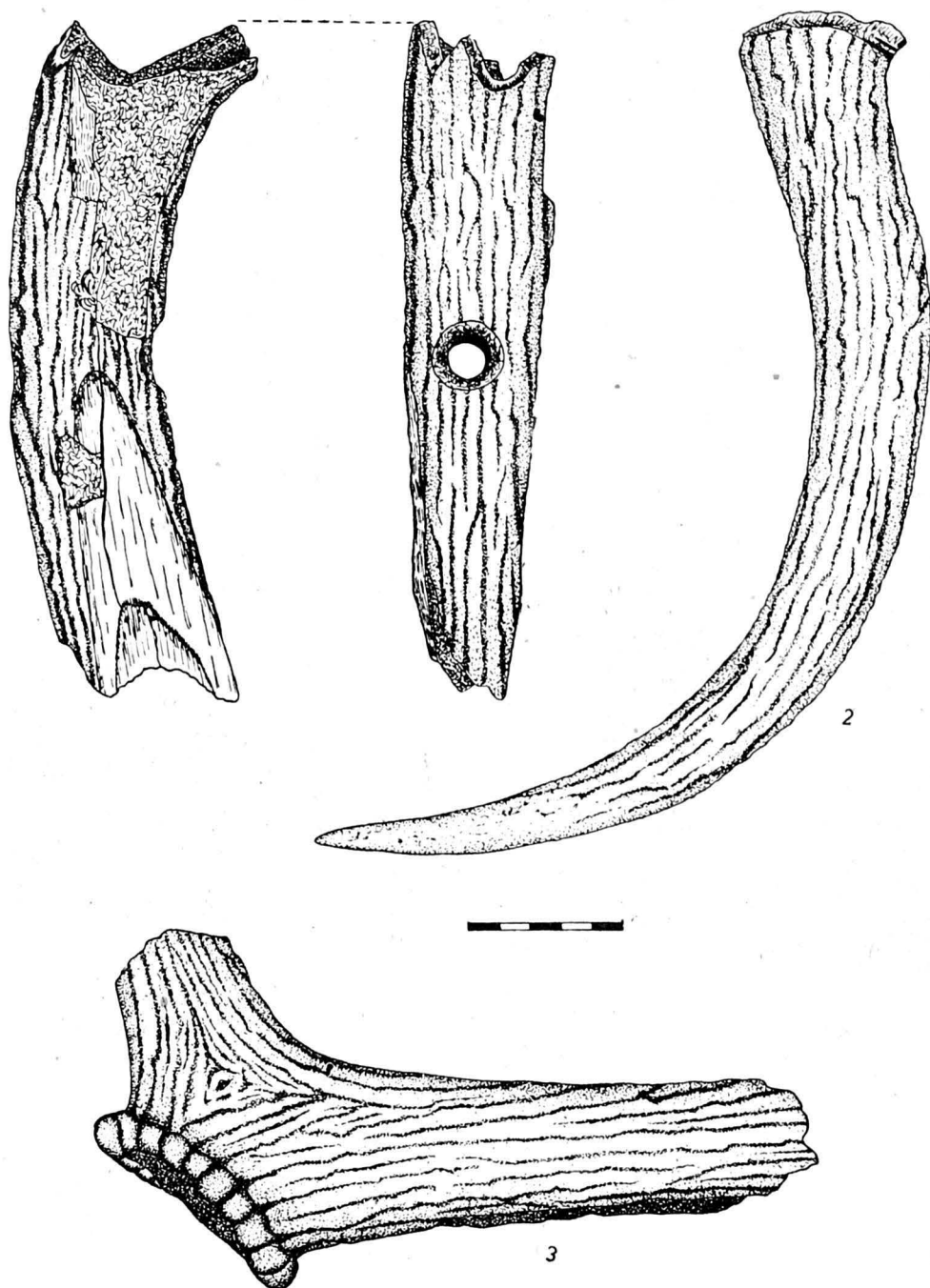

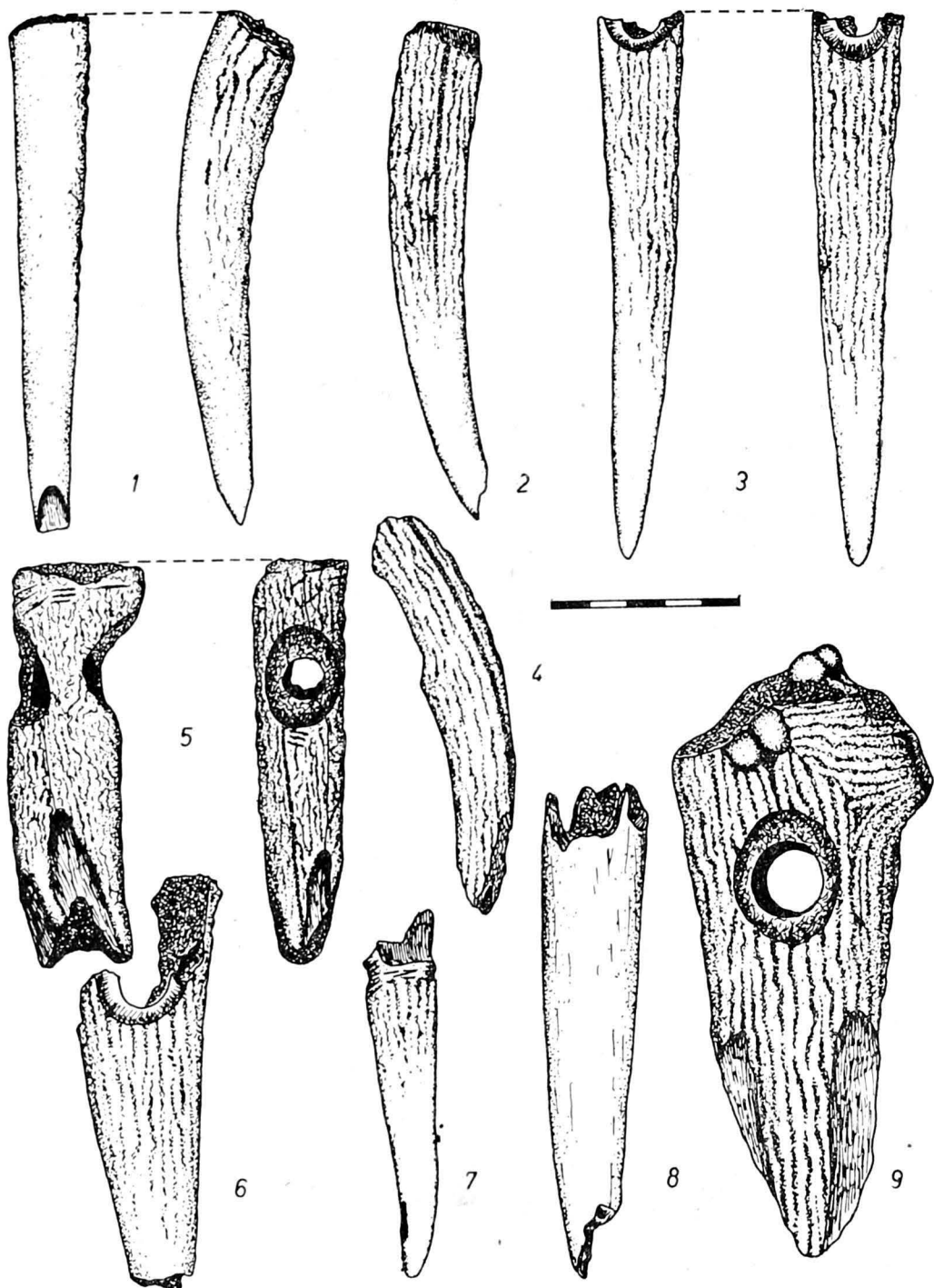
Planșa XXV — Bocșa-„Colțan“. Diverse tipuri de fusaiole.

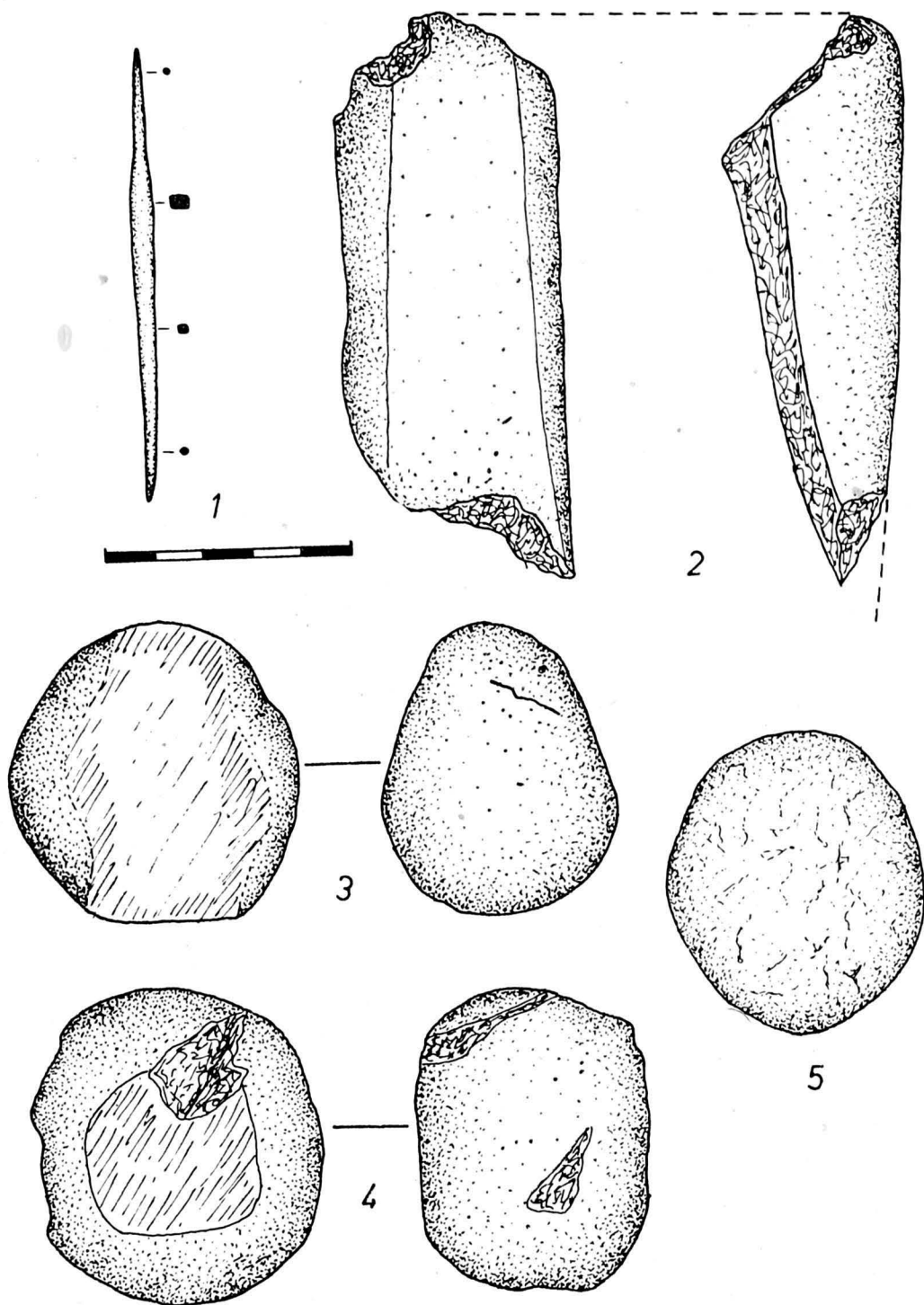
Planșa XXVI — Bocșa-„Colțan“. Săpăligi din corn.

Planșa XXVII — Bocșa-„Colțan“. Săpăligi din corn.

Planșa XXVIII — Bocșa-„Colțan“. Unelte din corn și os de animal: 1—2 — obiecte de ornamentat ceramica; 3—6, 8—10, săpăligi; 7, străpungător (?).

Planșa XXIX — Bocșa-„Colțan“. Unelte din cupru și piatră=1, sulă din cupru: 2, topor-pană din piatră șlefuită; 3—5, zdrobitoare din piatră.